STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10860

GEZAMELTE LIDER

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG

WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust

Arie & Ida Crown Memorial

The Seymour Grubman Family

David and Barbara B. Hirschhorn Foundation

Max Palevsky

Robert Price

Righteous Persons Foundation

Leif D. Rosenblatt

Sarah and Ben Torchinsky

Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE

National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געזאמעלטע לידער.

פאעזיע פון 20־טן יארהונדערט

אַרויסגעגעבן דורכן פארלאג
„יידישע בילדער"

רעדאַגירט פון שלמה פראַנק.

פרייז 15 מארק.

אינהאלט:

1. האָף און גלויב — י. ל. פרץ
2. טרייסט — „
3. בית־עולם־שטילקייטן — איציק מאנגער
4. זילבער — „
5. דער העלפער — „
6. צום בראצלאווערס „זיבעטן בעטלער“ — „
7. ב׳־וגז — „
8. טויטן טאנגאָ — מ. גראסמאן
9. דאס ליד פון נצחון — אברהם זאק
10. איצטער (פראגמענטן פון א פאעמע) — ז. סעגאלאוויטש
11. מיט חלוצים (פראגמענט) — יצחק קאצענעלסאן
12. אויף דער שחיטה — חיים נחמן ביאליק
13. דער טויטער שיפער — דוד איינהארן
14. דער מאמעס צוואה (פראגמענט) — חיים גראדע
15. ער . . . — „
16. צו דער ערד (ב. טענענבוים) — יידיש, חיים גראדע
17. אזוי איז עס — א. לעיעלעס
18. אָן רחמנות — „
19. אין א צייט אזא — מרדכי יאפע
20. איך — „
21. קידוש־לבנה — נחום באמזע
22. היים — „
23. איך האָב געמאסטן (ב. טענענבוים) — יידיש, נחום באמזע
24. אכט שורות — יצחק פערלאוו
25. שארית־הפליטה — „

26. אונדזער דור — ב. י. ביאלאסטאצקי
27. הנה מה טוב — אפרים אויערבאך
28. ליד וועגן א הערינג — א. סוצקעווער
29. ערב פרייהייט — דוד וואָלפע
30. שארית־הפליטה — „
31. נשמה לעך — ראובן מאטים
32. פרילינג — „
33. דערמאנונג — „
34. לאדזשער געטאָ — יצחק גאלדקארן
35. אב הרחמים — דוד איינהארן
36. איך שווייג (בנימין בן זרח) — יידיש. י. י. שווארץ
37. בענטשן זאל גאט — י. י. העלער
38. דער איינציקער קבר — אברהם זאַק
39. אומעטום וועט יידיש לעבן — אברהם לעוו
40. אויף קבר־אבות — ס. טאַבע
41. אונטער גליענדן אש... — פ. דרורי
42. זיינען דאס מיינע הענט?... — משה שולשטיין
43. על חאט — יודל פעקער
44. אין לאַנד פון גרים גאט — א. יאָאַכימאָוויטש
45. דעם יידישן שלאכטמאן — פרץ מארקיש
46. געטאָ (פראגמענט) — שלמה פראנק

* * *

תיקון־תעות

אויף דער זייט 37, איז צוליב א טעכנישן טעות, ארויסגעפאלן פון אינהאלט: דאס קעפל פון ליד „מיין צוואה" פון יעקב ראסיין.

פלגי מים תרד
עיני על שבר בת־עמי.

טייכן וואסער טוט רינען
מיין אויג אויפן בראך פון
מיין פאלק.

(איכה ג׳ מ״ח)

אַרײַנפֿיר פֿון י. ל. פּרץ.

האָף און גלויב

האָף! בּישט ווייט איז שוין דער פרילינג,
ס׳וועלן שמעטערלינגען שפּרינגען.
נייע נעסטן, נייע פייגל
וועלן נייע לידער זינגען.

גלויב. די נאַכט וועט זיין פאַרשוווּנדן,
און די וואָלקן אויך צערינען.
בלוי וועט ווייטער זיין דער הימל
נייע שטערן, נייע זונען!

נייע רויזן, נייע בלומען
וועקט דער פרילינג זיסער הויך:
עס וועט שיינען, שמעקן, זינגען!
און — אויף אונדזער קבר אויך...

ט ר י ס ט

עס שטייט — אַן אײַזן־פעסטע וואַנט
אין וויסטן, ווילד־פאַרקראַכטן ים!
אַ, שטאַרקט דאָס פאָלק! בלאָזט אויף די פלאַם!
יאָ, שטאַרקט דאָס פאָלק! נישט אָפּגעשלאַפט!
זאָל שפּריצן העל די לעבנסקראַפט
אַלס פייערדיקע זייל בײַנאַכט...
עס ווינקט די נאַכט, דער טאָג דערוואַכט
און שיקט דעם שטראַל — אַ גאָלדענע פייל
אַלס גרוס דער פייערדיקער זייל!...
יאָ, טרייסט מיין פאָלק, עס דאַרף די טרייסט,
מאַכט פעסט דאָס האַרץ און שטאַרקט דעם גייסט!

טרייסט מיין פאָלק, עס דאַרף די טרייסט.
שטאַרקט דאָס האַרץ, מאַכט פעסט דעם גייסט.
זייט נישט דער ווינט, וואָס לעשט דעם פלאַם.
נאָר בלאָזט ז׳ אויף, ווייל נאַכט איז סם!
נאָר בוימל גיסט און פוצט די קנויט,
ווייל נאַכט איז גופט און שלאָף איז טויט!
טרייסט מיין פאָלק, עס דאַרף די טרייסט!
מאַכט פעסט דאָס האַרץ און שטאַרקט דעם גייסט.
עס האָט געליטן שוין נישט איין נאַכט,
עס האָט געווינט שוין נישט איין שלאַכט
און נישט געלאָזט די פאַן פון האַנט!

איציק מאנגער ///

בית־עולם־שטילקייטן

בית־עולם־שטילקייטן זיינען מיך באַפאַלן
גרויס און אימהדיק. די טונקעלע ציפּרעסן
היטן די לאַנג פאַרלאָשענע מעת־לעתן,
שטומע, שטרענגע, ערנסטע וואַסאַלן.

מיט אָפענע אויגן און צעריסענע סאַנדאַלן
טרעט איך אריין אין אומענדלעכן „פאַרגעסן".
די ווערים גריזשען געדולדיק און צעפרעסן
דעם גרויסן הרג, וואָס האַלט זיך בײַם צעפאַלן.

אַזויפיל טײַערע און ליכטיקע געשטאַלטן
טונקלען אין זכרון, פּרוּוו זיי צו פאַרהאַלטן.
ליד מײַנס, פאַר שפּעטע קומענדיקע יאָרן.

פאַר שפּעטע זומערן, וואָס וועלן זיך צעגרינען,
מיט בלאָע שוואַלבן און מיט גאָלד־ענע בינען,
מיט זינגענדיקע גרילן צווישן ווייץ און קאָרן.

זילבער

די אַלטע שרה בת טובים
בענטשט דעם זונפאַרגאַנג
ווי אַמאָל די הייליקע שבת־ליכט
און שעפּטשעט שטיל און לאַנג.

די אַלטע בראָש פון פאַרצײַטנס
אויף איר סאַמעטן קלייד
איז דאָס איינציקע שטיקל זילבער
אין אַ וועלט וואָס פאַרגייט.

דער העלפער

דער שניי איז ווייס און פראַקטיק,
דער זונפאַרגאַנג איז רויט,
דער בעל שם טוב וואַרפט פאַר די פייגל
קרישקעס קאָרנברויט.

ער שטייט אין זיין פויעריש פעלצל
פאַר זיין אָרעם געצעלט
און העלפט דעם רבונו של עולם
פיטערן די פייגל אין פעלד.

צום בראַצלאַווערס „זיבעטן בעטלער“

זיבעטער בעטלער פאַרענדיק די מעשה
מיר זיינען די לעצטע הערער:
אַזויפיל יידן האָבן זיך נישט דערוואַרט
טאָ וואָס־זשע וואַרטסטו מערער?

זיבעטער בעטלער, דו דרימלסט. דו שווייגסט
און די וואָלקנס ווערן שווערער.
מיר וואַרטן, דערציייל. טאָמער ווערט צו שפעט
ווער וועלן זיין די הערער?

ברוגז

רב לוי יצחק אין טלית און תפילין
רירט זיך נישט פונעם אָרט.
ער שטייט פאַרן עמוד. דאָס סידור איז אָפן
נאָר ער רעדט נישט אויס קיין וואָרט.

ער זעט אין זיין דמיון דעם תורבן פון געטאָ
די נסיסה, דעם צער און דעם שפאָט
ער שוויגט פאַרעקשנט. דער אַלטער איז ברוגז
מיט זיין אַלטן גאָט.

מ. גראָסמאַן

טויטן־טאַנגאָ

(בעת די דערשיסונגען האָט
א ייד. אָרקעסטער צוגעשפּילט
א ספּעציעל געשאַפענעם טאַנ-
גאָ. דערנאָך אַליין צעשאָסן
געוואָרן). **פּרעסע**

שטיל אין לאַגער, ס׳פּאַלט א שניי.
זיי שטייען צום לעצטן מאָל אין ריי —
עס בעט דער שניי א ווייס געלעגער
פאַר די קינדער, וואָס דער שלעגער

שפּאַלט די קעפּלעך אין א בוים —
פאַרדעקן ס׳בלוט באַווייזט שניי קוים,
זיי שטייען צום לעצטן מאָל אין ריי,
ס׳וועבט תכריכים זיי דער שניי.

פאַר די מאַמעס, פאַר די ברידער,
וואָס נעמען באַלד זיך גראָבן גריבער —
סיי פאַר זיך און פאַר די שוועסטער —
עס הייבט אָן שפּילן אַן אָרקעסטער:

טויטן־טאַנגאָ, טויטן־טאַנץ,
פלעכטן אויס פון שאַנד א קראַנץ,
שפּיל מוזיק דעם לעצטן אַקט,
גראָבט זיך קברים לויטן טאַקט!

עס וויינט די פידל, ס׳וויינט די פלייט:
— ברידער, רויק צום טויט זיך גרייט.
— מיר שפּילן ווידו פאַר ווייב און קינד —
עס העלפט צו שפּילן אויך דער ווינט:

טויטן-טאַנגאָ, טויטן-טאַנץ,
פלעכטן אויס פון שאַנד אַ קראַנץ
שפּיל מוזיק דעם לעצטן אַקט,
גראָבט זיך קברים לויטן טאַקט!

עס כליפּעט, שילט דער אַלטער באַס:
— זאָל אויף דער ערד נאָר וואַקסן האַס!
און דערנער אָנשטאָט ווייץ און קאָרן —
איבער וועלט פאַרשוויגן וועט דעם צאָרן!

און ס׳טרומייטערט הויך קאָרנעט:
— וועלט, הער אויס דעם טויט-קוואַרטעט!
בעטהאָווען, מאָצאַרט, היידן, באַך —
זייט אונזער לעצטע ערן-וואַך!

מיר שפּילן אויס דעם נייסטן ניגון,
ס׳זאָל די קינדער שטיל פאַרוויגן:

טויטן-טאַנגאָ, טויטן-טאַנץ,
מיר פלעכטן אויס פון שאַנד אַ קראַנץ,
שפּיל מוזיק דעם לעצטן אַקט,
גראָבט זיך קברים לויטן טאַקט!

עס פאַלן טויט די מאַמעס, שוועסטער,
שטאַרקער שפּילט אויף דער אָרקעסטער,
ס׳פאַלט אַ זקן, ס׳פאַלט אַ קינד,
אַ לעצט געשריי ס׳צעטראָגט דער ווינט:

— שפּילט אויף האַרמאָטן, באָמבאַרדירער,
פאַרלענט זאָל זיין זייער מאָרד-געצעלט,
טויט די דייטשן — זייערע פירער!
פאַר דעם גרויל און שאַנד דער וועלט!!!

פעברואַר, 1945. סאַמאַרקאַנד

אברהם זאק

דאָס ליד פון נצחון

[9 מאַי 1945 - 9 מאַי 1946]

איר אַלע ברידער מיינע, וואָס פאַריתומט און פאַראַבלט,
איר אַלע שוועסטער מיינע, וואָס אין שוואַרצער קרעפּ! —
עס איז דער גרעסטער יום-טוב היינט, טוט אויס די טרויער-קליידער,
הויבט אויף צום הימל די אַראָפּגעלאָזטע קעפּ.

ס'איז אַלע מענטשנס שמחה היינט, נישטאָ היינט קיין אבלות,
מיט טויזנט זונען האָט דער הימל זיך צעלאַכט
אַלץ יובלט היינט און זינגט, די גאַנצע וועלט איז מלא-שמחה,
אין שטויב און דרויב צעשטויסן ליגט דעם שטנס מאַכט.

היינט יובלען אויך אפילו אונזערע מיליאָנען קדושים.
פון קופּעס אַש, פון מאַסן-גריבער דרינגט געזאַנג — — —
אַ זעט, ביים שיין פון שרפות הייליקע — נקמה-פלאַמען! —
ווי ס'קאַרטשעט זיך דער שונא אין זיין אונטערגאַנג! — — —

פּרץ מאַרקיש

דעם יידישן שלאַכטמאַן

(פֿראַגמענט)

פֿון נישט פֿאַרוועלקנדיקן אוראַלט איך פֿאַרנעם.
ווי אַ צוואה, דעם געברויש פֿון שלאַכטן. איך פֿאַרגעס נישט,
ווי שמעון און ווי לוי האָבן אויסגעקוילעט שכם
פֿאַר לעסטערן, פֿאַר שענדן זייער שוועסטער.

אַצינדערט איז קיין צאָל אויף ציילן נישט פֿאַראַן,
קיין וואָרט אַצינד אויף וויינען איז נישטאָ מער.
זאָל ווי אַ באַרג זיך איצט אַראָפּלאָזן דיין האַנט,
זאָל דריי מאָל, ווי דער אומגליק, גרויס זיין די נקמה!

דער גלאַנץ פֿון זייער בלוט איז זיסער פֿון באַגין,
קיין פֿרייד אַזאַ איבערגעץ איז נישטאָ מער —
אַט שטייט פֿאַר קעגן דיר, דער דײַטש, פּונקט ווי אַ יאַשטשער גרין, —
רײַס זיך אַרײַן אין גאָרגל אין זיין טמאָן,

און ביז לעצטן אָטעם נישט פֿאַרגעס
פֿון וויג־קינדער געשלײַדערטע, פֿון מאַמעס די געהוילן,
די ערד די ווײַנענדיקע פֿון דער שטאָט אָדעס
און דאָס געוויין פֿונעם פֿאַרבלוטיקטן לוקיאַנאָווקער בית עולם.

איבער געשחטענע קהילות, איבער אָרעמקייט צעפֿליקטס
יאַרהונדערטער זיך קויקלען, פּונקט ווי רייפֿן.
וועסט, יידישער סאָלדאַט, זיך נישט צעשיידן מיט דער ביקס,
ווי ס׳האָבן דײַנע זיידעס נישט צעשיידט זיך מיטן ספֿר.

די וועסט זי נישט אַרויסלאָזן פֿון האַנט אַצינד,
ס׳וועט אין דיין צאָרן איבערברענען יעדער פֿעסטונג.
— אַ שטאָט פֿאַר יעטווידן געשחטן קינד!
— אַ שטאָט — פֿאַר יעטווידער געשענדטער שוועסטער!

גיי, רויטאַרמייער יידישער, נקמה נעם,
זאָל זיך נישט אויסשעפּן פֿון האַרץ דײַנעם דער צאָרן,
ביז ס׳וועט בערלין נישט זיין צעבראָכט ווי שכם,
ביז ס׳וועט דאָס בלוט נישט זיין באַצאָלט פֿון דײַנע קברים!

ז. סעגאלאָוויטש

אַיצטער...

(פראַגמענטן פון אַ פּאָעמע)

ווי געטאָ האָט מיט לעבן זיך געוואָרגן —
מע האָט געביסן זיך דאָס לייב ביז וויי...
נישט זיכער איז געווען די שעה, דער מאָרגן
און יעדער טריט און זעלנערשער געשריי...
געגאַמענט זיך אין טויט־שפּאַס: „חברה־שטאַרבערס“,
נישטאָ מער קיין רחמנות פאַרן ייד...
די דייטשן, ווי די וועלף און ווי די שפּאַרבערס —
זיי האָבן די קרבנות שטאַרק געהיט.
מע האָט אויך ערגעץ־וואו אַ סך געטרונקען,
פאַרשיכורט זיך פון יאוש און פאַרדרוס.
און אויף צו להכעיס אַלעמען געזונקען
אין לעסטער און משונהדיקן זנות.
מע האָט אויך חופּות פיל געשטעלט אין געטאָ:
(מע האָט דערציילט און איך פאַרשרייב)
אַ שותפות אַנגעגרייט זיך אויף דעם שפּעטער:
מע זאָל פאַרברענט ווערן, ווי מאַן און ווייב.
די פרוי דערציילט גאַנץ לאַנג, מיר אַלע הערן
און אַלע וויינען ביסלעכווייז זיך אויס.
ביי גאָט! מיר האָבן זייער ווייניק טרערן
און וואָס און ווען? וואָס קומט דערפון אַרויס?

די געטאָ ברענט... אַ מחנה אוקראַינער
באַלאַגערן אַ ניט־געברענטע הויז
און איינער אַ כאַכאַל, דעם שד׳ס באַדינער —
ער שפּרינגט אַריין אַהין און שפּרינגט אַרויס
אין האַנט ביי אים, טריאומפירענד־אויפגעהויבן
אַ גרויער קאָפּ פאַרבלוטיקט אין זיין האַנט...
אַ פרייד ביי די, וואָס הרגענען און רויבן,
זיי שרייען ווילד, אין שיכורן פאַרשטאַנד.
אַ קאָפּ, אַ ווייסע באָרד מיט רויטע פלעקן,
אַ קאָפּ ביי שונאים יידישע און טיר.
די פלאַמען פון דער שריפה זיי באַדעקן
די פרישע צייכנס בלוט מיט פלאַם־קאַליר.
די אויגן צוגעמאַכט, נישט אַנצוקוקן
אַ וועלט אַזאַ אַפילו טויטערהייט...
די געטאָ ברענט, די פייערן פאַרצוקן,
וואָס דורות פּראַצע האָבן צוגעגרייט...
און איבער אַלץ דער קאָפּ פון ייד, פון אַלטן...
ביים שרץ אין דער האַנט, דער גרויער קאָפּ.
מיר הערן אויס דעם אָטעם איינגעהאַלטן,
מיר הערן אויס און זינקען טיף אַראָפּ...

וואָס ווייסן מיר דאָ פון אזעלכע זאַכן,
ווען גאַנצע גאַסן וואַרטן אויפן טויט...
ווען כוח שפּילט און שפּילט זיך מיטן שוואַכן
ביז יעדער לוסט צו אָטעמען פאַרגייט.
ווען קינדער־וויגן שטייען פאַר די אויגן
און זיי, די קינדער, זיינען שוין נישטאָ...
ווען שרעק האָט אַלץ און אַלעמען געבויגן:
די שעה, זי קאָן דאָך זיין די לעצטע שעה.
דאָס לעבן לאַקט אין רייכקייט און אין שימל —
דער הייליקסטער און שרעקלעכסטער אינסטינקט:
און שריי... די אויגן זעען נאָך דעם הימל,
ווען גוף אין שוואַרצער טיפעניש פאַרזינקט.
אַ וועלט געווען אַ שלעכטע, צי אַ גוטע...
משפּחה איז געווען מיט גאָט און היים.
און איצטער — ווי געוואָרן איז דאָס בלוטיק,
אַ דונער איז אַריין אין אַלטן בוים.
אַ רגע זיך פאַרטראַכטן און פאַרקלעמען
און אויסהערן מיט ציטערניש די רייד...
וואָס ווייסן מיר, וואָס קאָנען מיר פאַרנעמען,
ווען גאַנצע גאַסן וואַרטן אויף טויט.

געווען אין וואַרשע דאָרט אַ געסל מילע —
פון נאַלעווקעס און מוראַנאָוו נישט ווייט.
אַ געסל אַ פאַרשאַטנטע, אַ שטילע —
האָט געסל זיך דערוואַרט אַן אַנדער צייט.
דאָרט איז דער פּונקט, דער זאַמלפּונקט געוואָרן,
דער בירזשע־פּלאַץ פאַר ייִד און ייִדנס טויט.
פאַר אונדזער דור... פאַר יאַטע־מאַמעס יאָרן,
און קומט... מען הייסט... די בירזשע איז שוין גרייט.
איז מען געגאַנגען פרי צו דער עקדה
און אויסגעשטעלט זיך אויף דער שמאָלער גאַס —
מיט קינד און ווייב, מיט גרויע באָבע־זיידע,
געבראַכט אַליין די לעבנס פאַר דעם גאַז...
אַן אַפּיציר, אַ דייטש מיט אַ מאַנאַקל,
אַ שלאַנקער סלופּ, אַן אויסדרעסירטער ספינקס...
די האַנט אַ צי מעכאַניש און אַ שאָקל

און ייִדן איינגעטיילט אויף רעכטס און לינקס.
אויף רעכטס באַדייט: דערווייל נאָך צום לעבן,
אויף לינקס באַדייט: נישט קומען מער צוריק...
דער דיכטער קאָן דאָ מער פון זיך נישט געבן,
דער טייך, דער בלוטיקער איז אָן אַ בריק.

ווי קינדער רייסן זיך — פון מורא צו די מאַמעס,
ווי מאַמעס ווילן נישט פון קינד אַוועק...
זאָל גאָט מיך נישט באַשטראָפן, וואָס איך גראַם עס,
איך קום געגנוג שוין אָפּ אין מיינע טעג.
מען ווייסט שוין אַלץ... נאָר די, וואָס ווילן וויסן,
ווי וויט דער מענטש איז איצט קיין מענטש נישט מער —
די טאָרן זיך אין ערגעץ נישט פאַרשליסן
און אויסהערן און איבערקרענקען שווער.
מיר דאַרפן זיי אַ טייל פון די נגישות,
אַביסל סם פאַר אונדזער פרייד און לוסט...
אַ חושך אויף דער וועלט פאַר אַלע רשעות,
אַ קראַך אַזאַ, וואָס איז נאָך נישט באַוואוסט,
דאָס פנים זאָל דאָס מענטשישע פאַרשווינדן...
דו חיה־מענטש, זאָלסט גיין אויף אַלע פיר.
און טיגערס זאָלן ווילד דיין גוף צעשינדן.
קיין זכר זאָל נישט בלייבן מער פון דיר.
אַ וועלט אָן מענטש... אין זון און טוי געבאָדן,
מיט גרינס צעוואַקסענע, מיט וואַלד און פעלד.
איך זע, ווי אַדלערס מאַכן קאַראַהאָדן...
אַ וועלט אָן מענטש... אַ וואונדערלעכע וועלט.

די פרוי, וואָס זיצט מיט אונדז איז אַ שאַטינע,
און נישט סעמיטיש זעט איר פנים אויס,
און דאָס האָט איר געהאָלפן צו געפינען
אַ פּלאַץ, אַ צימער אין אַ קריסטלעך הויז.
מע פלעגט דאָרט ריידן אָפט און ווען דערמאָנען
די געטאָ מיט די יידן און דעם בראַך...
די ווירטין די, זי פלעגט מיט האַס באַטאָנען,
אַז דייטש, דאָס איז מנוול, הונט... און דאָך:
זי וואָלט אַליין די יידן נישט דערשאָסן
און נישט פאַרברענט זיי לעבעדיקערהייט —
נאָר אויב דער דייטש האָט שוין די זאַך באַשלאָסן —
טאָ זאָל שוין זיין, אַזוי ווי דייטש פאַרשטייט.
אַ יידישקע אַזאַ, וואָס טראָגט אַ צלם
און האַלט אין דאַמען־טאַש אַ פאַלשן פּאַס...
וואָס קאָן זי מאַכן מיט דעם בייזן עולם
און מיט די שטימונגען פון שענק און גאַס.
פאַראַן אויך אפשר בעסערס צו דערציילן,
ווען קריסט האָט זיך פאַר יידן איינגעשטעלט.
פאַראַן אַ הייפל גוטע לייט אין פוילן,
ווי אומעטום אין אונדזער שלעכטער וועלט.

דערנאָך האָט ווער דעם סוד אַרויסגעגעבן
און ווידער איז זי הפקר, אומבאַשיצט:
אַ שפּיי אין פּנים איר פאַר וועלן לעבן
און קלעפּ, זי האָט סימנים נאָך ביז איצט.

דערנאָך געשלעפּט איר אין די טויט־טראַנספּאָרטן,
זי האָט שוין נישט געפילט און נישט געהערט...
זי איז געשטאַנען שוין ביים אויוון דאָרטן...
און נישט אַריין... אַזוי איז עס באַשערט.
דערנאָך איז זי מיט נאָך אַזעלכע פרויען,
וואָס יעדע האָט געהאַט אין הארצן בליי...
געזעסן און געגייט אין אַלע שעהען
אַ באַרג מיט ווייס פאַר היטלערס זעלנעריי.
דערנאָך פאַרריכט פאַרבלוטיקטע שינעלן,
וואָס זיינען אָנגעקומען פון דעם פראָנט,
מיט קוילן־לעכער, מיט ריסן פון שראַפּנעלן
און דאָס האָט שוין נקמה זיי דערמאָנט.
דאָך ווען אַ פרוי פלעגט אַרבעטן נישט קאָנען —
פון הונגער־קראַנק אַראָפּלאָזן די הענט...
איז זי געגאַנגען דעמאָלט צום פאַרברענען —
אוי, וויפיל, וויפיל האָט מען זיי פאַרברענט.

דער טויט איז מיטגעגאַנגען מיטן שפּרייזן
אויף רעכטס געווען, אויף לינקס געווען דער טויט.
אין אַרבעטן, ביי עפּעס אַ פאַריגרייזן,
אין אָפּוואַרטן דאָס שטיקל דאַרע ברויט.
אַ שותף און אַ שטענדיקער מחותן,
אַ גאַסט געווען פון יעדן טאָג און וואָך.
דאָך נישט באַליידיקן דעם טויט דעם גוטן:
ער האָט נישט איינעם אויסגעלייזט פון יאָך.
דער טויט האָט אויכעט זייניקע קאַפּריזן,
ער האָט עקשנות אין זיין שוואַרצן פּלאַן,
ער האָט געגומען פיל ער האָט באַוויזן —
דאָך אויסגעמיטן אָפט אַ פרוי, אַ מאַן.
די פרוי, וואָס זיצט מיט אונדז ביים טיש אינמיטן
און רעדט אַרויס יסורים און געפאַר...
זי איז פון די, וואָס טויט האָט אויסגעמיטן —
נאָר זי אַליין באַדאַנקט אים נישט דערפאַר,
דער לעצטער וועג פון אירע בלוט־עטאַפּן...
אין בערגן־בעלזן... אירע יאָרן צוויי.
דאָרט פלעגן הינט די שוואַכע פרויען כאַפּן
און בייסן־רייסן שטיקער פלייש פון זיי.

פון מענטשן מאַכן זיי אַ שפּיל פאַר שעכטער,
פון טויט — אַן ערב־טויט, מיט פּיינען־ווילד...
פון צוויטנס קרעכץ, אַ הילכיקן געלעכטער,
פון יידיש מאַסן־מאָרד — אַ קינאָ־בילד.
מע וועט דערציילן און מע וועט פאַרשרייבן,
די פאַקטן וועלן ווערן רעגיסטרירט.
נאָר וועלטן מיט יסורים וועלן בלייבן
פון דיכטער נישט באַנומען, נישט באַרירט.
וואָס מיינען זיי, די פעלקער? ווידער זינגען?
און ווידער קונסט? און ווידער דזשענטעלמען?
און רואיק, ווי אַ קאָרש אַרונטערשלונגען
דעם אונדזער בראָך... ווי גאָרנישט וואָלט געשען.
וואָס מיינט די וועלט? געוועזן און שוין פאַרשוואונדן!
זיך אָנגעטרונקען מיט די טייכן בלוט...
דעם שוואַרצן פּראָטאָקאָל שוין איינגעבונדן,
און איצטער מעג מען ווערן פרום און גוט.
פון אַש אַרויס אויף אייך די קינדער־בליקן,
די טויזנטער פאַרסמטע און פאַרברענטע...
פון אַש אַרויס די הענט, וואָס זאָלן שטיקן,
אויף אייך — די הייליקע מיליאָנען הענט...

איז דאָס מיין וועלט פון זינגען און באַזינגען?
און ליב האָבן דעם טאָג, ווי גאָטס געשאַנק...
איך מאַטער קאָפּ און קאָן זיך נישט באַצווינגען...
נישטאָ כאָטש איין באַלויכטענער געדאַנק.
איך בין פאַרפּולט מיט שרעק אין די מעת־לעתן,
מיך ווערגט דער טויט אין זיין מיליאָנען־צאָל...
די לעבנס... נישט פון חיות אויפגעפרעסן
און נישט פון פעסט געפאַלן מיטאַמאָל.
נאָר דייטש האָט קאַלט מיט חשבון און מיט ראַטעס
געזאַמלט זיי די אונדזערע פון דאָרט —
געניי באַשטעלט די שעהען און די דאַטעס
און ראַפּאָרטירט דעם אויסגעפירטן מאָרד.
אַ פּחד טראָגט פון מענטש, פון אַלעמען צוזאַמען
מיט אַלע אויוונס, מיט דעם גאַז „ציקלאָן”...
האָט מען געפּרואווט מיליאָנען צו פאַרסמען,
וועט מען דאָס זעלבע מאָרגן ווידער טאָן.
איז דאָס מיין וועלט פון טרויען און פאַרטרויען
מיט חברשאַפט, מיט ליד פאַר קינד און ווייב...
פון פענצטער הער איך, ווי שאַקאַלן וואָיען,
און דאָס איז אַלץ און אַלץ ביי וואָס איך בלייב...

אַ פּחד טראָגט פון מענטש מיט זיין דערפינדן,
מיט זיינע פּראָפּאַגאַנדעס, וואָס ער קען
באַווייזן פאַר אַ וועלט, אַ וועלט אַ בלינדער,
אַז ווייסער שניי איז שטענדיק שוואַרץ געווען.
נאָך קיינמאָל האָט דער שקר ניט באַוויזן
צו גיין אַזוי אין מאַרש פון לאַנד צו לאַנד,
מיט ביקס און עראָפּלאַן, מיט טאַנקען־ריזן...

דער אַלטער שקר מיט געווער אין האַנט.
מע זוכט כסדר בלוט, וואו צו פאַרגיסן —
אויף דעם דער כוח און אויף דעם די מאַכט...
נאָך ווייניק שטעט צעשמעטערט און צעריסן,
נאָך ווייניק, ווייניק לעבנס אומגעבראַכט?
אַ ליידנשאַפט צו הרגענען און ברענען —
דער טייוול ווייסט די קריגערישע לייט...
און ווער וועט וועמענס כוח אנערקענען?
און ווער וועט איבערבלייבן מיט דער צייט?
איידאָפּע איז פאַרברענט, איז איצטער יאווא —
די באָמבען־טרעגערס זיינען שטענדיק גרייט...
בלויז ער, דער איטשע־מאיר פון וולאָדאווא
האָט פיינט געהאַט הריגה, ווי דעם טויט...

דער בחור, וועלכער שטייט אויף דער טריבונע —
ער זעט מיר אויס צו זיין פון יענער וועלט...
און וואָס ער רעדט אַרויס איז ווילד משונה...
עס שטיקט, עס וואַרפט פון היץ און קעלט...
מיין ביאַליסטאָק, די שטאָט פון מיינע נאָענטע...
אַט ווי אַ בוך, וואָס פאַלט אַריין אין פלאַם,
די נעמען פון די קרובים די דערמאָנטע
און אַלע, אַלע צווייגן פון מיין שטאַם.
מיין ביאַליסטאָק, מיין שטאָט פון קאַמף און גלויבן —
איך זע דיך אין דעם עבר און געבור.
ווען פּושקין האָט דיין וואַכיקייט דערהויבן
און טיף באַגייסטערט האָט דיך לעוו טאָלסטאָי.
שוין דעמאָלט — דאָן מיט פופציק יאָר פאַראיבער
האָסטו לאָרד בייראָנס לידער דעקלאַמירט.
און דאָרטן, ביי די משכילים אין די שטיבער
געלייענט שטאַרק וואָלטערן און שטודירט.
אַ שטאָט מיט נעמען פיל מיט וועלט־באַקאַנטע
ר׳ שמואל מאהילאווער — אַ גרויסער ייד.
דער ד״ר זאַמענהאָף מיט עספּעראַנטאָ...
מיין שטאָט, מיין ביאַליסטאָק, מיין ערשטע ליד.

מיין שטאָט פון העלדן, רעוואָלוציאָנערן,
וואָס האָבן אויסגעקעמפּט דעם פינפטן יאָר.
די שטאָט פון וועבערס פיל, פון אַרבעט שווערע,
געהאַדעוועט אַזוי פון דור צו דור.
דער בחור איז דער אייניקל פון יענע
וואָס האָבן שטאַרק אין מענטש געגלויבט, אין גאָט...
און איצטער מאָלט ער אונדז די ערשטע סצענע,
דעם ערשטן בראָך פון אונדזער אַלטער שטאָט:
געווען איז אַ פאַרטאָג, אַ פינף באַגינען,
די געטאָ־גאַסן ווערן פלוצלונג וואַך...
מיט כוח פול, מיט די געווער־מאַשינען,
מיט האַס, מיט דייטש און מיט זיין גראָבער שפּראַך,
אַראָפּגעריסן פרויען פון געלעגער
און אַלטע לייט געשליידערט צו דער שוועל...
אַ באַנדע אויסדרעסירטע מענטשן־יעגער,
וואָס אַרבעטן מעטאָדיש און אויף שנעל.
געווען איז דאָס די ערשטע גרויסע גרופּע
אַרויסגעיאָגט אין פראָסט פון שבט, אין ווינט.
דער טויט האָט דאָן געשטעלט זיין שוואַרצע חופּה
מיט צוועלף טויזנט... מאַן און פרוי און קינד...

און איינגעבויגענער פון אַלע שרעקן —
איך זוך מער קיינעם נישט און נישט איך פרעג,
וואָס פאַר אַ זינען האָבן שוין די צוועקן?
ווען מאָרד געוואָרן איז דער ערשטער צוועק?
ווי ס׳ברענגט זיין רויב צו זיך אַליין דער יעגער
נאָך פריש־פאַרבלוטיקטן, נאָך פריש פון וואַלד.
אַזוי ברענג איך ביינאַכט אויף מיין געלעגער
די פיל דערציילונגען פון טויט און גוואַלט...
איך ווייס שוין אַלץ... דאָך בין איך נאָך פאַרוואונדערט
און איבערראַשט פון איצטיקן קאַשמאַר...
און מענטשלעכקייט און צוואַנציקסטער יאָרהונדערט!
און וואָס האָט זיך נישט איינגערעדט דער נאַר.
אַזוי פיל קלויסטערס זיינען אין אייראָפּע
און „וועסטמינסטער" און אַלטער „נאָטער־דאַם"
און בילדונג, ביכער, בילדער... און אוטאָפּיע,
אַ שפּיל אַנטקעגן דעם מאַידאַנעק־סם.
מע דאַרף דאָך האָבן גאָר אַן אַנדער מוח,
אַן אַנדער קאָפּ דעם גהינום צו פאַרשטיין...
און אפשר? אפשר ווערן אַ רוצח?
און אפשר ענדיקן מיט זיך אַליין?...

נ״, וואָס מיין שיינע וועלט? שוין אָנגעזעטיקט?
שוין פול מיט טייכן בלוט? אויף וויפיל צייט?
דיין שלום האָבן מיר סיי ווי פאַרשפעטיקט,
דיין פאַלשער שלום האָט נישט קיין באַדייט...
מע משפט איצטער פאַר מיליאָנען גזירות,
מע משפט חיות מיט אַ פּראָצעדור
און די פון געטאָ זיינען געטאָ־פסולת,
זיי האָבן נישט געהאַט די מאָרד־קולטור,
אָן שווערד און אָן כלי־זיין־אַרסענאַלן,
זיי האָבן נישט געוואוסט אין זייער וויי,
אַז איינער פון די טויזנטער קאַפּראַלן
וועט מאַכן אַזאַ־וויסטן סוף פון זיי.
יאָ, די פון געטאָ... פרום און בייגעשטאַנען,
געטריי געווען, משפחה אָפּגעהיט.
וואָס האָבן זיי אין „רוגבי״ דען פאַרשטאַנען?
ווי קומען זיי די יידן צו׳אַ בריט?
זיי האָבן נישט געשפּילט אין גאָלף אַפילו...
אָך, מיר פאַרבליבענע, מיר זיינען שוואַך,
דאָך וויסן מיר, מיר וויסן און מיר פילן,
ווי ווייט עס איז פון „בייבל״ ביז תנ״ך.

מיט אַלע די יסורים פון מיליאָנען
איז נישטיק־בלייך די. וועלט מיט אַלע פרייד...
איך קום איך מיט מיין שוואַכן קול דערמאָנען
די קרבנות... מיט זייער ערב־טויט.
דער ערב טויט... ווען האַרץ און לייב און לעבן,
ווען אַלץ איז יש־ין ביים תליון אין די הענט,
ווען פאַר די אויגן ציטערן און שוועבן
די קרובים, וועלכע זיינען שוין פאַרברענט

ווען פאַר די אויגן שטייען די בנינים
מיט פייער־פלאַם, מיט סם שוין צוגעגרייט,
און מענטש דו האָסט שוין נישט קיין גוף, קיין פנים,
נאָר אַש אַביסעלע פון ווינט צעשפּרייט.
דער ערב־טויט, ווען פּלוצלונג קומט דאָס ווילן,
דער חשק קומט צו לעבן און צו זיין...
אָט יענע לעצטע רגעס און געפילן
אין אונדזער רואיקייט זאָל דאָס אַריין.
אָט יענע קללות ביי מאַידאַנעקס שוועלן,
צוזאַמען מיט די אַשן־בערג פון דאָרט.
דאָס זיינען אונדז נדרים און באַפעלן —
די קללות בלויז באַרעכטיקן דאָס וואָרט.

די שיינע ערד זאָל בלייבן פאַרן וואָרעם,
פאַר מענטש אַליין איז מער נישטאָ קיין ליד.
די גערטנער צעגריבלט על אויף קברים
און שטשירעט מיט די ציין... אין שטאָל געשמידט...
מיט איינגערעדטע העכערקייט פון צווייטן
מיט יחוס־בריף געשריבן פון אַ נאַר.
ווי לייכט עס גייט דאָס הרגענען און טויטן
און שפּייען קלעק אין יענעמס טיפן צער.
פאַר די אַמביציעס פון אַ ווילדן איינעם,
צי פון אַ צווייטן, וואָס פאַרכאַפּט די מאַכט,
דערהרגעט מען מיליאָנען שטילע שכנים
און שקלאַפן גייען ווידער צו דער שלאַכט.
אָט דאָס איז אַלץ: פאַרשקלאַפּטע און פאַרשקלאַפּער.
און ביידע וויסן נישט, וואָס פרייהייט איז...
איז גיי צום סוף, צום אויסראַט מיט דיין וואָפן
און ברעך דיין קאָפּ מיט דיינע הענט און פיס.
עס וועט פאַר דיר גיך אויסקלאַפּן דער זייגער,
אַן אוראַגאַן מיט בליץ און דונער־קלעפּ...
דער שטורעם וועט דיך, ווי אַ הונט, אַ פּגר
אַ שליידער טאָן... אַ שליידער פון די טרעפּ...

פאַרשאָלטן זאָלן ווערן אַלע קללות
אויב זיי דערגייען נישט צום מערדערס ביין...
מיך טרייסטן נישט די טאַנקישע מפּלות:
איך וויל זיין גוף, די אויסגעהאַקטע ציין.
די אויגן זיינע... פרייסישע און בלאָע
אַריינגעפּאַסט אין העלם, ווי אין אַ ראַם,
די אויגן די, וואָס האָבן מיט הנאה
אַריינגעקוקט, ווי לעבן גייט אין פלאַם.
זיי טאָרן מער נישט זען דעם רעגנבויגן,
נישט פרייען זיך מיט אַלץ, וואָס בליט און גרינט.
זיי טראָגן טויט די אָפּגעסמטע אויגן,
זיי טאָרן מער נישט אָנקוקן קיין קינד.
ווי ווייט איז אונדז, די קינדער צו דערמאָנען,
די אומגעקומענע אין פלאַם... עס נאָגט.
די גופעלעך זיי ציטערן און מאָנען:...
צו ווייניק זיי, די הייליקע באַקלאָגט.
פון גאָרער ערד די בלומען צונויפנעמען,
אַ קדושה־קראַנץ אָוועקלייגן פאַר זיי...
וואו נעמט מען וואָרט, די וועלט זאָל זיך פאַרשעמען?
וואו נעמט מען וועלט פאַר אונדזער אַך און ווי?...

תל־אביב, נאָוועמבער־דעצעמבער, 1945

מיט חלוצים!*

יצחק קאצענעלסאן

...און אין א וואך ארום — און כ׳גנבע זיך אריין אין געטא ווידער... איך האב
דארט צוקערמאנען. יאָ!
יצחק צוקערמאן האב איך, צביה האב איך — די שענסטע און די בעסטע אויף דער ערד!
חלוצים! יאָ! ווער זאגט מיר האבן אלץ אויף דר׳ערד פארלוירן שוין?
חלוצים זיינען דאָ!
ס׳איז דא אן אנהאלט נאך. אן אנהאלט.. איך ווין נישט, ניין, די אויגן זיינען מיר
נאר קוים פארטרערט.

יצחקן ר׳האט יענע וואך געבראכט א גרוס פון קראקוי מיר:
לאבאן! לאבאן דער חלוץ האט
א באריכט אים אפגעגעבן וויפל אפיצירן, אויסוואורפן פון דער עס-עס מען האט
אוועקגעלייגט.. א גרוס.
און ביים באריכט: ..הענט הויך!״ לאבאן אין אפיצירן-מאנטל איז ארעסטירט.
יצחק אנטלויפט, דרייט פרעמד אין שטאט
ארום מיט א פוס אדורכגעשאסן. ס׳בלוט רינט אין שטיוול... יצחקן! ליגט!
ליגט! וואס מאכט דער פוס?

דאס איז געווען דער זיבעצנטער יאנואר. יאר דריי און פערציק. איך בין
געבליבן דארט די נאכט.
און אז ס׳האט אנגעהויבן קוים צו טאגן (בעסער ווען עס וואלט נישט ווערן שוין.
נישט קיינמאל טאגן!)
איך בין ארויס אין גאס. געגרייט אין וועג זיך. פון זאמענהאף אויף נאוואליפיע —
דאס געטא איז פארמאכט!
עס-עס צעיאגט אונדז: צוריק! ס׳קומען אן זשאנדארמען. הויך די ביקסן.
צעשטעלן זיך אויף יעדן ראג.

שוין ווידער? ווידער? וואס קאן שוין זיין דא ווידער? עס איז דאך אויס מיט
אונדז — אך, ס׳ווערט מיר קאלט און הייס.
איך גיי צוריק צום זון, צו די חלוצים.. זיי ווייסן שוין, ס׳האט ווער פון דרויסן
שוין געבראכט די נייס.
צביהו זע, יצחק, ער אויך איז אויף די פיס, אויף דעם געזונטן און דעם
דורכגעשאסענעם — ווער ווייס
צי ס׳רינט דאס בלוט פון אים נישט אין דעם שטיוול? ר׳האט מיך געזען
אוי איז פון בלאס געווארן ווייס,

ווי קאלך. ר׳זענט ווייס ווי קאלך: יצחקן! איך האב׳ס אים נישט געזאגט.. ער
רופט א חלוץ צו — ..גיי גלייך
און זוך א בונקער אויף דא אין דעם הויף און פיר אריין זיי״.. איך נעם יצחקן
פארן האנט אן — הערן!

(פראגמענט)

יצחקו! און כ׳דריק אים פעסט די האַנט. ער רויטלט זיך —
יצחקו! איך וויל דאָ זיין מיט אייך...
צבי, אויב ער וויל... ער אויך. ער וויל נישט גיין יצחקו׳׳, און ס׳קומט אַריין
אַ חלוץ און פאַרטיילט געווער.

זיי האָבן זיך געשטעלט. חלוצים אויף דער וואַך האַרט ביי דער טיר. אין אַלקער,
און העכער אויף אַ טרעפּ.
לעם פענצטער האָט ווער אויסגערופן שטיל אַלץ וואָס אין גאַס קומט פאָר. איך האָב
געקוקט פאַרשטיינערט אין אַ שויב.
זי איז אַרויס צום אומשלאַג... ווי מיר. מען פירט זיי שוין פאַרשוויגענע,
אַראָפּגעלאָזן טיף די קעפּ.
אָ, יידן מיינע, לעצטע מיינע פון מיין פאָלק! פאַרוואָס בין איך נישט בלינד?
פאַרוואָס בין איך נישט טויב?

שאַט. אַ געלאַף ושאַנדאַרמען צוויי אַנטלויפן. לענגאויס די גאַס. ס׳קומען צריק
כאַלד מער. זיי צינדן אונטער אַ געביי.
א הייזל קליין צעפלאַקערט זיך אַנטקעגן מיינע פענצטער. אַ פייערלעשער
שלעכט אָנשטאָט צו לעשן בלאָזט
די פלאַם פונאַנדער. ר׳גייט צום דייטש צו. רעדט צו אים אויף פויליש: דאָ האָבן
זיך באַהאַלטן גאַנצע דריי!
מען שלעפּט אַרויס זיי —און ס׳רויטלט זיך דער שניי ווייס. און ס׳רויטלט
וואַרעם זיך אין פראָסט.

שאַט. שאַט! מען איז שוין דאָ ביי אונדז! איך זע דאָס פּנים
נישט פון דייטש. זיין פלייצע נאָר.
ס׳האָט קיינער אים. דעם דייטש אין פלייצע נישט געשאָסן. ער האָט אַ קויל באַקומען
אין דער ברוסט —
ער פאַלט. דער צווייטער אויך —..די יודען שיסן!״ האָט באַוויזן ווער פון זיי
דערשטוינט אַ רוף טאָן. יאָ. טאַקע וואָר!
זכריה! דו און גוטמאַן. אליעזר — דאָ חלוצים און אויף דער ניזקע — שומרים.
יאָ. יידן שיסן! זיי האָבן נישט געוווסט!

---

*) *אין פראַגמענט ווערט איבערגעגעבן אַן עפּיזאָד פון ערשטן אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטאָ. צווישן די געפאַלענע העלדן דערמאָנט דער דיכטער דעם חלוץ לאבאן, וואָס איז אַרומגעגאַנגען אויף דער אַרישער זייט אין אוניפאָרם פון אַ דייטשישן אָפיציר און איז אַרעסטירט געוואָרן אין קראָקע אויף אַ געהיימער טרעפונג מיט צוקערמאַנען, וועלכער האָט באַוויזן צו אַנטלויפן מיט אַ דורכגעשאָסענעם פוס. צוקערמאַן און צביה (לובעטקין)—א׳צט טוער פון דער פועלי־ציון־באַוועגונג אין פוילן.*

חיים נחמן ביאליק

אויף דער שחיטה

הימלען, בעט רחמים פאר מיר!
אויב דאָ איז אין הימל א גאָט און ער פירט מיט א זינען —
און איך קאָן דעם גאָט נישט געפינען —
זייט איר מתפלל פאר מיר!
איך—טויט איז מיין הארץ און קיין תפילה איז מער אויף מיין ליפ נישט פאראנען;
די האנט שוין ארונטערגעלאָזן און אויך נישט קיין האָפענונג מער —
ביז וואנען, ביז וועןְ נאָך, ביז וואנען?

דו תליון! מיין האלדז נא — און שעכט!
האָסט א האק אין דיין פויסט, שנייד מיר אָפּ ווי א הונט האלדז פון נאקן
גאָר די ערד איז א קלאָץ, מיר דעם קאָפּ אָפּצוהאקן —
און מיר — מיר זיינען ווייניק, אָן רעכט!
הפקר מיין בלוט איז, קעפ מיך, א שפריץ טאָן דאָס מאָרד־בלוט זאָל בלענדיק,
דאָס בלוט פון א קינד און א גרייז אויף דיין העמד —
און נישט אָפּגעווישט ווערן אויף שטענדיק, אויף שטענדיק.

איז גערעכטיקייט דאָ— זאָל זי אָנקומען שוין!
נאָר אויב נאָכדעם ווי איך וועל שוין ווערן פון אונטערן הימל פארטיליקט
די גערעכטיקייט קומען באוויליקט —
זאָל אונטערגעשוועכט זיין איר טראָנשטול און קרוין!
פון אייביקן אומרעכט דער הימל זאָל פוילן;
און איר אויך, איר בייזוויליקע, גייט מיט אָט דעם פארברעך,
לעבט אינעם בלוט און גייט אונטער אין גרוילן.

ווער עס זאָגט: נעם נקמה! — פארשאָלטן זאָל זיין!
א נקמה אזא פאר דעם בלוט פון א קינד פון א שלאָפן
האָט נאָך נישט דער טייוול באשאפן —
זאָל בויערן דאָס בלוט ביז אין אָפּגרונט אריין!
זאָל בויערן דאָס בלוט אין דער השכות די תהומען, און שאָבן
די פינצטערניש און די יסודות פון ערד, די צעפוילטע —
ביז ס'וועט זיי דאָס בלוט אונטערגראָבן.

אייר 1903

דער טויטער שיפער

פון דוד איינהאָרן

די טרערן זיינען אַלע אויסגעוויינט געוואָרן
און אָפּגעשווענקט די שרעקן פון זכרון;
געבליבן בלויז איז טרויער, גרויער, טיפער,
וואָס וויגט, ווי כוואַליעס אום אַ טויטן שיפער.

די שיף, זי ליגט אין אָפּגרונט לאַנג פאַרזונקען
און טיף מיט איר נישט איין געליבטער ברודער.
אָ, דאַן, ווען אַלע שטערן האָבן איר געווונקען,
איז שוין דער טויט געשטאַנען ביי איר רודער.

אומזיסט די נייע פאָנען אויפגעהאָנגען,
אומזיסט די נייע זעגל אויפגעצויגן,
אומזיסט דעם אַלטן, גוטן פאָרט פאַרלאָזן,
אין פרעמדע ווייטן אויסגעקוקט די אויגן.

נאָר וואָס געווען, דאָס איז דאָך שוין פאַרפאַלן
די כוואַליעס גייען און די כוואַליעס קומען,
די אויפגעשוימטע קאַמען אין לבנה שטראַלן,
זיי בלייבן אַרום מיר ווי גרויסע ווייסע בלומען.

אָ, וויג מיך טרויער וויג, ווי אין אַ ווייכן אָרעם.
דו ביסט דאָך שוין ביים וויגל מיינס געשטאַנען.
האָסט מיר מיט גרויען חן פאַרצירט מיין יוגנט,
ווען איך האָב דיר נאָך נישט געגוג פאַרשטאַנען.

דאַן האָסטו מיך געפירט אין פוסטע שולן,
דעם לעצטן זיפץ צו הערן פון בעל־תפילה,
צו זעען דעם לעצטן יידן דאָרט פאַרשווונדן
אין נעפל פון אַ תשרי־נאַכט אַ שטילע.

איך בין מיט דיר געגאַנגען, ווי פאַרכישופט,
לעם מיר די שכינה איינגעהילט אין שוואַרצן,
דורך פוסטע גאַסן, וויסט פאַרלאָזטע הייזער
מיט אַ געוויין אַ ביטערן אין האַרצן.

עס איז געוועזן אַ פאָרגעפיל אַ שטומער
גלייך ווי די ערשטע געלע בלאַט סוף זומער,
וואָס גליצט זיך אומבאַמערקט דורך גרינע צווייגן
און פילט דעם וואַלד אָן מיט געשפאַנטן שווייגן.

איצט זייגען ליידיק דאָרטן אַלע שולן —
אַ היים פאַר פלעדערמייז און אַלטע סאָוועס.
בית־עלמינס איינזאַמע, ווו קיינער וועט נישט
קומען מער אַהין אויף קבר אבות.

אָ, וויג מיך, טרויער, וויג אויף ווייכע כוואַליעס
און זאָלן זיי מיך אָט אַזוי פאַרטראָגן
צום אינדזל, ווו דער נביא ירמיהו
זיצט אייביק איינזאַם און גיסט אויס זיין קלאָגן.

דאָרט לאָז מיך ליגן אויפן ברעג דעם וויסטן
צווישן פעלדזן נאַקעטע און הערן
דעם אייביקן געוויין פון גרויסן חורבן
אונטער אַ הימל גרוי און פוסט אָן שטערן.

חיים גראַדע

דער מאַמעס צוואַה

(פראַגמענט פון אַ פּאָעמע)

ס׳דערוויטערט זיך, מאַמע פון מיר דיין געשטאַלט,
און ווערט, ווי פאַרטאָג די לבנה אַלץ בלאַסער.
נאָר בלאָנדזשעט דיין טרער אינס נעפּל און שטראַלט,
און שטאַרבט אין מיין בליק ווי דער טאָג־שיין — אין וואַסער
ביז וויטיק איך שטרענג מיין געדעכעניש אָן,
אַרויסרופן וויל איך דאָס ליכט פון דיין פּנים,
מיין אייגענעם קערפּער וואָלט איך אויסגעטאָן,
און דיך צו באַלעבן מיט לייב — אָנגעטאָן אים.
נאָר ווער קען פאַרפרעסן אין דלאָניע דעם טוי ?
דיין אָנבליק רינט אויס פון מיין מוח דעם מידן,
דו פירשווינדסט, ווי אַ זעגל־שיף רואיק אין בלוי.
און הויך ביז מיין האַרצן די אָפּגרונטן זידן.

נאָר ס׳טרעפט, אַז איך ליג מיט אַ קאַלטן געזיכט,
ווי אַ שטיין אויף אַ קבר — אַ שטומער, אַ בלייכער,
טאַפּט אָן מיר אין טונקל אַ שטרייף אומגעריכט,
און מיין שטייניק פאַרשלאָסן געזיכט ווערט דאָן ווייכער.
פּאַמעלעך מיין קאָפּ צו דער טיר דריי איך אויס,
ווי ס׳דרייט אויס אַ קראַנקער דעם קאָפּ צו זיין רעטער, —
דו שטייסט, אויפגעשיינט, אויפן שוועל פון מיין הויז,
און לויכסט אין דער נאַכט ווי אַ לאָמפּ צווישן בלעטער.
און פריש איז דיין גוף, ווי געטובלט זיך דיין
וואָלסטו זיך ביי שרהן אין שויס — אין גן־עדן,
וו דו ביסט אַ קינד שוין געוואָרן אַליין,
און שטיל און מיט ליפּשאַפט דו נעמסט צו מיר רעדן :
— נישט קלאַמער, מיין קינד, אָן מיין שאָטן זיך מער,
פאַרגעס וויפל איך האָב געליטן ביים שטאַרבן.

און אויב מיט מיין אָנדענק איז לעבן דיר שווער —
פאַרגעס אויך מיין פּנים, די אויגן, די קאַרבן.
נאָר ווינען וועל איך אין מיין קבר פאַרשעמט,
אין שטויב מיין געביין וועט קיין רו נישט געפינען,
אויב איך אין דיין האַרצן וועל ווערן דיר פרעמד,
און ס׳וועט מיין צוואה אַרויס פון דיין זינען :
געדענק דיינע ברידער, דיין שטאָט נישט פאַרגעס,
דו זאָלסט אין זיין צער מיט דיין טרייסט אים דערפרייען, —
ווייל לעבן געבליבן ביסטו דורך אַ נס,
און איך האָב גענומען אויף זיך דיינע ווייען.
ווען באָרוועס געשטאַנען בין איך ביי דעם ראַנד,
געזען האָבן איך דיך און דורך טרערן געשמייכלט, —
ווי איינער וואָס קומט אָן אין הייליקן לאַנד,
און לאָזט זיינע שיך ביים אַריינגאַנג אין היכל..

ער

אויפֿן וועג אשכאבאד — דושאם־בע,
שווער קרעכצן וואגאָנען ווי קייטן,
איך פֿאָר דורכן מדבר — און זע
אויף וויאָרסטן, ווייט איינער פֿון צווייטן,
שטייט פֿאַרטוריקנט דער בוים סאַקסאַאול.
מיט הענט און מיט פֿיס אויסגעדרייטע,
ווי א גייסט וואָלט ארומגעמאַנצט דול
אויף טויטע אין זאמדן פֿארווייטע, —
שרייט אין שטורעם דער בוים סאַקסאַאול:
— אָ, ווער האָט פֿאַריאָגט אייך אהער?
ווערט דער מדבר מיט יאָמערניש פֿול:
דאָס חאָט ער —
דאָס האָט ער —

ביי דער שטויביקער אלטער מארי,
ווו דער צוג שטעלט זיך אָפּ טרינקען וואסער,
און קילט אָפּ זיין שטאָלענעם גלי,
שטייט א ייד, א שווארצבערדיקער בלאסער.
פֿון ווארשע, פֿון קעלץ צי בענדין,
צווישן רואיקע ברוינע טורקמענער,
ער שווינדלט אהער און אהין —
און פֿארשווינדלט זיין קאָפּ פֿאר א צענער.
דער צוג טוט א קאלטן געהויל,
צעקרערצן די רעדער זיך שווער,
שרייט דער ייד נאָך מיט שויב אויפֿן מויל:
דאָס האָט ער —
דאָס האָט ער —

ווען מיר פֿאָרן אריבער קאגאן,
דערזע איך דעם יידן דעם זעלבן.
ער לויפֿט נאָך פֿארהונגערט דעם באַן,
מיט א פּנים א ביינִיקן, געלבן,
ס׳איז גראָ שוין זיין קאָפּ און זיין באָרד,
מיר זיינען איין טאָג קוים געפֿאָרן,
א הענדלער געווען איז ער דאָרט —
און דאָ שוין א בעטלער געוואָרן.
ס׳איז צעפּליקט זיין רבנישע קלייד,
זיין האָריקע ברוסט ווי א בער,
כריפּעט אוים נישט פֿארשטאנדיקע רייד:
דאָס האָט ער —
דאָס האָט ער —

די זון האָט באקרוינט דושאם־בע,
אירע בארגיקע שנייאיקע לאָקן,
איך גיי אין באגינען — און זע
אנטקעגן מיר קומט אָן דער זקן,
וואָס איך האָב געלאָזט אונטערוועגס — — — — —
ער זאָגט מיר: מיין ווייב איז געשטאָרבן,
און קינדער געלאָזט האָט זי זעקס,
וועל איך איצטער טראָגן זעקס הארבן!
האָב איך מיט דער קבורה געוואַרט,
ביז דו ביסט געקומען אהער,
וואָס ביסטו פֿון אימה פֿארשטאַרט?
דאָכ האָט ער —
דאָס האָש ער —

בנימין טענענבוים

צו דער ערד

ווּעסט גרויסן זיך מיט דיינע זין מיט אַ דור וואָס זיין קראַפט פון אים קוואַלט,
ווי ברידער פון וווּקסיקע בוימער, מיט קרוינען די העכסטע אין וואַלד.
ווּעסט מוּטיקע טעכטער געבוירן; פון פרי ביז אין אָוונט אַריין,
נעאַרעמטע וועלן זיי שפּאַנען, פאַרשיכּורט פון רחבות און שיין.
מיט שווייס דיך באַפרוכפּערן, אָפּנעבן דיר זייער מאַרך, זייער קראַפט,
אין אייביקייט זינגען ווי דו, און ווי דו שווייגן שטיל און פאַרגאַפט.
ס'וועט פלאַמען אין דיר זייער בלוּט, זייער זוימען וועט זיין—דיין פאַרזיי,
און סאַמע דאָס טייערסטע ברענגען צו דיר אַ געשאַנק וועלן זיי.
און ווען עס וועט אויפגיין דער שטערן און קילבלעך אַ נאַכט-שאָטן פאַלט,
שטום וועלן זיי רוען אַנידערגעוואָלגערט ווי בוימער אין וואַלד.
די הערצער, וואָס קלאַפּן צו דיר צוגעדריקט, צוגעפּרעסט צו דיין ברוסט.
און אָנגעשפּאַנט האָרכן: אויך דו האָסט אַ האַרץ. וואָס זי קלאַפּט און זי גלוסט.
און מעכטיק אַזוי איז איר קלאַפּן, איר ווידערקול הילכט און באַפעלט.
אַ ליוב צו פאַרמערונג, צו בליאונג. צו בלוּט וואָס אין שפּראָצונגען קוועלט.

ווייל שטיל האָב איך דיך דורכגעוואַנדערט, און איך האָב דיין רחבות דערקענט,
דאָ פליינען, דאָ—כוואַליקע בערגלעך, נאָר שטענדיק פאַרוויסט און פאַרברענט.
בייטאָג האָט געפרעסן דיך היץ מיט איר אָטעם פון גליאיקן קויל
דיין נאַכטיקע קלייד האָט צעפליקט דער שאַקאַל מיט זיין עלנט געהויל,
און דו אַ פאַרלאָזענער אָרט, ווי דער רויבער דער ווילדער רוט אָפּ—
ער האָט דיינע ברודער געקעפּט, און דיין קוואַליקן ברונעם פאַרשטאָפּט.—
אומזיסט האָט דער ווינט דיך געגלעט, אין אַ שאָל דיך פאַרהילט, נאַקעט-ערד,
אומזיסט אין די נעכט האָט דער הימל געטראַפּנט, מיט שטערן געטרערט.
דערפאַר האָט באַוויינט דיך דער וואָגלער, זיין האַרץ איז אַריבער איר ברעג,
דערפאַר שענק איך דיר אַ נבואה, אַ געזאַנג פאַר קומיקע טעג:

ווּעסט גרויסן זיך מיט דיינע זין, מיט אַ דור, וואָס זיין כּוח קוואַלט הייס.
די טעכטער ווי וווּקסיקע בוימער, דיר ברענגען אין עלנט אַ טרייסט,
ווּעסט רואיק געזעטיקט צעשפּרייטן זיך קעגן דער נאַכט, קעגן טאָג,
ווּעסט שפּילן אויף צייטיקן ווייץ אויף געצווייג, אויף אַ קוועלעכל, וואָס שלאָגט.
ווּעסט האָניק-זיס יובלען אַ ליד אויפן אָרט, ווו דער וועג זיך צעשיידט,
פון צווייגן-געפלעכט וועט דיר ענטפערן—פידל און אָרגל און פלייט.
בייטאָג וועסטו רייפן אין זון, זי וועט שמייכלען צו דיר אין דער שטיל.
ביינאַכט וועלן שעפּטשן די שטערן, און צערטלען דער ווינט וועט דיך קיל,
די טעכטער אין שיין וועלן אויפגיין, די זין וועלן שטראַלן אין ליכט.
און זינגען, ווען זיי מיטן קערנער-זאַק, וועלן דיך זייען געדיכט.
אַ ליוב צו פאַרמערונג, צו בליאונג, צו בלוּט וואָס אין פלאַנץ קוועלן אַרויף
אַ ליוב צו דער ערד דער געטרייסטער, צום פרילינג וואָס שטאַרבט און לעבט אויף.

פון העברעיש: חיים גראַדע

אַזוי איז עס

פון א. לעיעלעס

אַזוי איז עס. אַזוי וועט זיין.
געבליבען בלויז אַ ציפער.
די ערד האָט זיך געדריכערט, דער הימעל האָט געשוויגען,
און פון ברידער, שוועסטער,
פון קינדערשע לאַכענדיגע מיילעכלעך —
געבליבען בלויז א ציפער, א מיספר, א צאל.

זומער וועט זומערן, ווינטער וועט ווינטערן,
און אונז וועט בלייבען אַ ציפער, א מיספר, א צאל.

עס קאָנען נישט אומערן לאַנג די געביינען פון מענשען.
טיפער, אַלץ טיפער
וועט געטריבען ווערען דער ווייטאָג פון דעם שניט.
און אויבען וועלען זיך ברייט עפענען די פענסטער
צו די פליינען פון פאַרגעסונג,
פון דער גרויסער פאַרגעסונג.

אַמאָל בלויז, אין אַ נאַכט,
וועט אַ זקן אויפ'ן טויטענבעט
דערפילען דעם שניט, אויפברענען פלאמיג מיט'ן שניט
אין דעם אייגענעם האַרץ,
און נישט קאָנען שטאַרבען.
און אַ חתן אין דער חופּה-נאַכט —
נישט קאָנען באַשאַפען א ניי לעבען.

אַרום וועלען זיך ציען פאַרשאָטענע פליינען
און די ווינטען פון פאַרגעסונג
וועלען בלאָזען אין צעפּראַלטע פענסטער.
בלויז אונטען, טיף אונטען,
און אין די הערצער פון די ווייניגע,
וועט גליען דאָס פייער פון דער ציפער —
די ירושה און צוואה פון אַ פאָלק.

ביז —
א לעצטער צו געדענקען,
צו ליגען אויף דער ערד און פאַסטען א פאַסטונג,
וועט אויפשטיין אַ געדעכטער,
און ברעכען ברויט, און ווערען
אַן ערשטער צו געבען אַ נייעם לויב
און זינגען דאָס געזאַנג פון אַ ניי לעבען.

אַן רחמנות

גרויע טעג און שווערע ווערטער,
בלייאיק־כמאַרעדיק געמיט.
אין דעם מוחס טיפסטע ערטער —
ווי אַ שוואַרצער מעסער־שניט.

פּנימער ווי אין טומאַנען,
מוטנע אַלע, בלייך און גרוי.
און דורך שטויביקע טולפּאַנען
טיפע אויגן פון אַ פרוי.

אין די אויגן צערס מתנות:
טרערן, וואַרעמקייט, און גלי
פון פאַרגעבונג און סבלנות,
און הכנעהדיקע קני.

נאָר פון צווייטער זייט — אַן אַנדער
גאָר אַן אַנדער אויגן־פּאָר:
הייסע דאָרשט, געיעג און וואַנדער,
נאַכטיק בריענדיקע וואָר.

חושך צווישןביידע בליקן.
איך — אין סאַמע חושך־מיט.
צווישן ביידע קיין שום בריקן,
סיידן דורך דעם האַרץ אַ שניט.

טויטער טאָג און ווערטער פינצטער,
אונטן דנאָ, נאָך דנאָ, נאָך דנאָ.
אין די ווערטער נישט דער מינדסטער
אָנזאָג אויף רחמנות־שעה.

מרדכי יאָפע

מיין יידיש

מיין יידיש טראָג איך צו גאָר, צו באַדינגען,
ווי פולן כוס אויף האַנט פון ניט געניטקייט;
און ביז איך וועל גאָר זיך אַליין געפינען,
וועל איך נישט איינמאָל שטרויכלען נאָך אין מידקייט.

איך זוך נאָך אַלץ דאָס רויִע וואָרט פון פּראָסטקייט,
וואָס טערפּקעט מיט זיין זאַפטיקייט דעם גומען;
דאָס וואָרט, מיט ריח פון דער ערדס באַגראָזטקייט, —
דאָס ליד וואָס צאָלט אַ חוב מיט ברויט,
און איז ניט קיין געשאַנק פון בלומען.

פאַר וועמען בלומען? — פאַר עקיבא, וועמעס
„אחד" שטייגט אויף, ווען ס'לייב געפליקט פון צוואַנגען?
צי פאַר הירש לעקערט, וועלכער פאַרן אמת
פון ציטן — ווערט געפייניקט און געהאָנגען?

פאַר שלמה מולכו? צי פאַר דעם פאַרברענטן
אין שול, בעת ראַטעווען אַ ספר־תורה?
צי גאָר פאַר די, וואָס לאָזן זיך ניט פּענטן —
אפילו שטאַרבנדיק — פון היטלערס גזירה?

פאַר וועמען בלומען? — פאַר די שטילע קדושים?
פאַר די מאַרטירער מיט די געלע לאַטעס? —
איך האָב געמיינט, אַז איצט, ווען ימען טרערן רוישן,
וועט זיין מיין יידיש פאַרבטיק, ווי אַ „קדיש".

איך האָב געמיינט, אַז פאַרט וועט מען דערהערן
די שטים פון בלוט וואָס קיין האָט פאַרגאָסן;
ווי זאָל איך זינגען פון לבנה און פון שטערן,
אַז הבלס בלוט איז איצט דאָס יידיש לשון.

מיין יידיש טראָג איך איצט — אַ רויז וואָס שטעכט מיך —
מיט ליבע ריחות טריפנדיק — די פינגער.
און ס'איז מיין תפילה:
אַז קומען זאָל דאָס וואָרט, וואָס'ט מאַכן ענגט מיך,
און ס'זאָל ניט זיין מיין יידיש פאַר מיין לעבן גרינגער!

איך

איך שעם זיך איצט צו ריידן וועגן זיך —
צו אלדי בייזע רוחות!
ווער קאן נאך איצטער אויפהייבן די לוחות
מיט דעם געבאט וואס הייבט זיך אן מיט איך,
ווען קיינער אויף דער וועלט איז איצט ניט זוכה
צו קריגן כאטש א שערבל פון צעשמעטערטן אנוכי?

צי קלינגט דער נאמען מענטש נאך—ווי ביי גארקין—שטאלץ?
איך בין אליין דער קרבן און איך טראג אליין דאס האלץ
פאר זיך צו דער עקדה; און איך אליין—דער צוגעגרייטער
ווידער,

דער צעשראקענער און מידער,
וואס איז פארפלאנטערט אין געצוויג.
איך בין אליין דער קרבן־שפיל פון עמיצנס געוויסן,
כדי אז עמיצער זאל וויסן
אז איך בין שטיל־הכנעהדיק — א סימן אז איך שוויג.

איך ווייס, אז איך דארף שווייגן. עס איז א שאנד צו שרייען,
פארוואס איך זאל דער קרבן זיין פון וועלטס נסיון.
און ווען קאן איך איצט מיין לעבן און מיין זעל געטרויען,
אז דאס געשריי איז אויך שוין איצט ניט קיין כלי־זיין.
און ס׳קאן שוין ניט דאס שרייען: „העלף!"
דערשרעקן דאך אפילו אויף א ווייל — די וועלף.

איך שעם זיך, וואס כ׳האב אנגעהויבן פארט מיט איך,
אין אזא וועלט, אין אזא צייט צו ריידן וועגן זיך.

שארית־הפליטה

פון יצחק פערלאָוו

1

אין טראַכט פון דער מוטער, זאָל פוילן דער זאמען
פון די, וועלכע האָבן געשמירט אונדז דעם נאָמען.

געשריבן מיט בלוט פון קרושים, מיט פייער,
מיט שענדן. וואָס הייליק איז אונדז און וואָס טייער.

מיט קרבנות צום אָפּגאָט פון העכערע ראַסן –
דער מענטש זאָל אַליין זיך אויף אייביק פאַרהאַסן.

פון וועלדער פּאָליעסער, דער ייד פּאַרטיזאַנער,
פאַרהאַסט איצט זיין ברודער פון סטעפּ קאַזאַכסטאַנער,

און ביידע פאַרהאַסן דעם ברודער דעם דריטן,
פון בונקער, וואָס היטלער האָט אים נישט פאַרשניטן.

און ווען ס׳איז געלונגען פון טויט זיך צו ראַטן,
פון געטאָ. פון אויזון, פון גאַז, אין קאַצעטן –

פאַרהאַסט אים זיין ברודער פון „אַרישער זייט"
און יעדער מיט גאַל אים אין פנים עס שפּייט.

מיר זיצן אין דייטשלאַנדס גאָלרענע שטייגן,
„אונרראַ" גיט פּראָשקעס און „דזשוינט" גיט אונדז פייגן.

צעריסענע גאַטקעס מיט גאַנצע הבטחות
און לעבט אייך און ווערגט אייך אַליין אויף צו להכעיס.

און שפּילט אייך טעאַטער און גיט אַרויס בלעטער
און זוכט זיך די „קאַפּאָס" און זוכט די פאַררעטער

און פרעסט זיך אַליין אויף איינער דעם צווייטן
און זעצט זיך אין תפיסית און טוט זיך אָן קיטן.

און ווער נישט געשטאַנען איז פאַר קיין נסיון –
איז סיי־ווי אַ פאַרך ביזן צאָפּ ביזן גוויען

געפּאַלמעסט ביי יעדן איז זיין געוויסן,
עס איז אונדזער תירה פאַרברענט און צעריסן.

מיר זענען געפאַלן. מיט אונדז אויך –. יעהאָוואַ!
אַזוי־ווי דאָס שילדעלע „שענקט אַ נדבה"

וואָס הענגט אויפן האַלדז פון דעם בעטלער דעם בלינדן –
איז „שארית־הפליטה" אויף אונדז אָנגעבונדן

אין טראַכט פון דער מוטער, זאָל פוילן דער זאָמען,
פון די, וועלכע האָבן געשמירט אונדז דעם נאָמען!

יצחק פערלאוו

אכט שורות

פון בוך לידער באלאדן או פאעמע,
א. נ. „אונדזער לקוי־חמה" וואס איז
דערשינען, איז מינכען.

קינד מיינס, ס׳איז די קריג געענדיקט,
קענסט דאס דייטלעך זען:
פון אלע לענדער קומען דייטשן
צוריק א היים פון פלען.

ווארט א קופל ביר אין שענק,
די שווארצע קאווע ברויט; —
און אין לאגער א פארשפארטער
זיצט דער גלות־ייד.

פון געפאנגענשאפט די דייטשן
קומען שוין א היים; —
איבער שניי־בערג וואגלען יידן,
וואגלען אין געהיים.

— שטילער, שטיל מען וועט דערהערן!
עלנט. גרויל און פראסט.
— ווי זאל א קינד ניט וויינען? ס׳פרירן
אויערלעך און נאז!

פון דעם אדער ביז צום ירדן,
פאלג־זשע מיר א גאנג!
ביי דעם אדער זינגען דייטשן
ווידער א געזאנג.

איבער גרענעצן באוואכטע
שלייכן מיר זיך אלץ; —

א קינדער־טרער אין ים־המלח —
וואס האט טערער זאלץ?

ווייל כ׳קען דאס הארץ ניט ארויסרייסן,
צו לייגן אונטער אייערע טריט —
וועל איך רייסן פאר מעפילים
פון מיין הארץ דאס ליד:

טרייסט פאר אייך פאר די וואס גייען,
עס זאל שטארקן אייער גאנג: —
ס׳ווארט א שיפל ס׳ווארט דער נגב,
ס׳ווארטן ברידער מיט געזאנג — — —

ניט פון ווייטן כ׳שיק מיין ברכה
אייך אין שווערער צייט; —
מיט מיין פרוי און מיט מיין קינד,
מיר גייען זייט־ביי־זייט.

אנשטאט קלומיקלעך, מיר טראגן
ווערטער פון דעם ליד. —
עס זאל דרייסטער זיין און מוטיק,
זינגענדיק די טריט.

ביי די ברעגעס וואכט דער שונא,
לויערט שטיל און שא.
מוטיק יידן! אויף דעם שונא
לויערט הגנה!...

הגנה!... — אין אונדזער אויר
קלינגט עס, ווי מוזיק!...
הגנה!...: הייסט: עם־ישראל
לעבט אויף אין לאנד צוריק!...

נחום באמזע

קידוש־לבנה

אַ לבנה־שטראַל האָט מיין אויג פאַרשטאָכן
אין אַ פשוטן מיטוואָך אין דער וואָכן.
אַ נעפּל־שטרייף האָט דעם האָריזאָנט פאַרעלטערט.
דער הימל איז אויסגעפּוצט אין זילבער־קנעפּ.
די ייִדן אין לבנה־שטעטל וואַרטן
ביים בית־המדרש פאַר די טרעפּ.
די פויערים זענען בייז! – זיי קוקן:
ייִדן שאָקלען זיך, ייִדן בוקן
זיך פאַר דער לבנה.
פויערים פירן פונעם וואַלד פורן שפּענער
און לאַכן הויך, שטוינען פאַרחידושט:
— ווען נישט זיי, די זשידעס,
וואָלט די לבנה קיינמאָל נישט געוואָרן קלענער...
פויערים פירן אין די שענקן בראָנפן־פעסער – –
די פערד דרימלען, פויערים — שיכור — דרימלען:
די ייִדן שעפּטשען פאַרבענקטע צו די הימלען
און איך זע: די לבנה ווערט אַלץ גרעסער, גרעסער...

1945

נחום באַמזע

היים

איך האָב שוין גאָרנישט פון מיין היים,
מיין העמד איז ניי. די שיך שוין נייע,
נאָר איך געדענק נאָך דאָס געוויין
פון די היימישע לוויות.

עס טרעפט שוין אָפט: איך פאַרגעס
די, וואָס כ׳האָב אַמאָל פאַרלאָזן.
קומט צו חלום מיר (וואָסער נס)
מיין מאַמעס קבר צווישן גראָזן.

זי שלעכט צו מיר, נאַכט, זי ביז טרוים,
דערמאָן, איך זאָל נישט פאַרגעסן:
פון אַלע ביימער איז נאָענט דער בוים,
דער אָפּגעדאַרטער פון מיין געסל.

פון אַלע טעג איז נאָענט די נאַכט,
וואָס פּרוּווט אין חלום מיך דערמאָנען,
פון אַלע װעגן איז נאָענט דער שליאַך,
וואָס פירט צום קבר פון מיין מאַמען.

איך האָב שוין גאָרנישט פון מיין היים.
מיין העמד איז ניי. די שיך שוין נייע,
נאָר איך געדענק נאָך דאָס געוויין
פון די היימישע לוויות.

בנימין טענענבוים

איך האָב געמאָסטן

כ'האָב געמאָסטן מיינע טריט צו דיר מיט געוויין,
עפן דיין טויער! איך בין מיד שוין פון גיין.
אַ מתנה געבראַכט דיר מיט פאַרבלוטיקטע הענט—
אַ בינטל פון ווערטער וועגן מענטש, וואָס געשענדט..

שוין גאָרנישט פאַרבליבן, אַחוץ ווערטער פון שרעק,
אַ פאַרחלשטער כ'האָב זיי געזאַמלט אין וועג.
נאָך נעכטן געקלערט צו באַגראָבן מיין וואָרט
און שווייגן אין חלל אויף מיין אייגענעם מאָרד.

און אויב נישט פאַרשיט עס מיט ערד און מיט שטויב—
איז אַ וווּנדער פאַראַן, וואָס זיין זאָל געלויבט!
דעם נאַקעטן בוים ער וועקט אויף אינעם וואַלד—
און אָנשפּאַר דעם וואַנדערער איידער ער פאַלט.

איז געקומען אַ פרילינג מיט גרינקייט און טרוים,
מיט צווייגן באַלאַדן באַגלייט מיך אַ בוים.
אַ בין, וואָס פון בלום זויגט די זיסקייט מיט מי,
אַ שמעטערלינג, וואָס ווערט נישט מיד אין זיין פלי.

געשפּאַנט איבער פעלדער צעבוואַליעטע גרין,
געזוכט אין דער בלויקייט פון הימל אַ זין.
אַ בלום אין איר וואַקסן האָט צום הימל געלאַכט,
אַ קנאָספּ האָט געציטערט—אַ תפילה ביינאַכט.

אַנטפּלעק מיר, אַ פויגל, דערציייל דו מיר, גדיל,
דעם באַשייד פונעם גראָז, וואָס וואַקסט אין דער שטיל.
איך פאַל כורעים צו ערד, צום קנאָספּ און צום זאַנג,
אַ לערנט מיך פאַרשטיין איינער הייליק געזאַנג.

האָסט מיר, ערד, אויסגעהאָפט אַ קאָלירטן דיוואַן,
אַ לויב צו דעם טאָג, וואָס איך לעב, בין פאַראַן!
אַ טייך און אַ פויגל זינגט אין בלויקייט געהילט,
אַ, נעמט מיך אַריין צו אייך אינעם שפּיל!

אַ בינטל פון ווערטער מיט בלוט און מיט פיין-
אַ לערן מיך ערד, צו פאַרגיין און צו זיין.
צו וויאַנען און בליען ווי ס'גראָז, ווי אַ בלום—
צו הערן מיין שטים אין אייביקייט-רוים.

ייִדיש: **נחום באָמזע**

פון
יעקב דאַסין

מיין צוואה

צי ווייסטו, איד ? וואו בלוט שרייט פון די גריבער
פון מאַסען-גריבער, קברים לאַנג און ברייט,
דאָרט טויט-געפאַלען זענען דיינע ברידער,
דאָרט ליגען טאַטע-מאַמע דיינע טויט !
צי ווייסטו, איד ? וואו ס׳בלאַנדזשען נאָך נשמות
פאַרפייניגטע פון מוטער, פאָטער קינד,
דאָרט שרייען הימלען און די ערד : נקמה !
נקמה פאַר די ,שוידערהאַפטע זינד !

אויב איך פון מערדערהאַנט אַ טויט-פאַרלעצטער
וועל פאַלען היינט צי מאָרגען אויף דער ערד,
און דו וועסט זיין דער איד, וואָס איז דער לעצטער
פון אַלע אידען אויף דער וועלט,
זאָלסטו די טויט-קללה פון אונז, מיליאָנען,
ווי גיפט צעזייען איבער פאָלק און לאַנד
און בלוט-נקמה פאַר די מערדער מאָנען
און אָנצינדען אויף דער וועלט נקמה-בראַנד.

אויב איך וועל טויט צי היינט צי מאָרגען פאַלען,
און דו וועסט זיין אויף דער ערד דער לעצטער איד,
זאָלסטו דער פאָטער זיין פון נייע שטאַמען,
פון זיי דער פלאַנצער זיין, דער בויער און דער שמיד.
און כוחות זאָלסטו און אַ גייסט אַ ריינעם
פאַרפלאַנצען אין דעם פאָלק, וואָס אייביג לעבט,
אויף צו להכעיס זיי — די היטלער, שונאים,
וואָס אונז פאַרניכטען האָבען זיי געשטרעבט.

און אויב מיין גוף וועט זיין שוין טויט, געשטאָרבע,
זאָל גייסט מיין אייביגער באַלויכטען העל
דעם וועג פאַר פרישע דורות, פאַר דעם מאָרגען,
וואָס גייט, וואָס קומט, וואָס שטייט שוין ביי דער שוועל
פון נייעם לעבען, וואָס מיר מוזען בויען,
כדי שטאַרק צו זיין און גלייך צו יעדען פאָלק !
מוזט האָבען, איד, דיין לאַנד, ווי אַלע גויים,
דיין היים און ערד, אָנשטאָט דעם וואַנדערשטאָק !

(געשריבען אין קאָנצענטראַציע לאַגער פאָפערוואַלען,
דונדאַגא, לעטלאַנד — אין יאָר 1943).

ב. י. ביאַלאַסטאָצקי

אונדזער דור

פון מינסקער בלאָטעס, פון ווילנער טורמעס ביז שניאיקן סיביר,
און פון סיביר ביז אונדזער יידישער אַמעריקע — — —
זכרונות, ווי די פּליטים, קלאַפּן אין דער טיר:
— נעמט מיט צום יום־טוב אונדז, איר פופציק־זעכציק יעריקע!

די טישן ווייס, די קליידער ניי און סאַרוועס קלאַפּן מיט געשיר,
אויף טאַצן טיילט מען אויס אַ יעדערן זיין ברכה.
נאָר מיר, זכרונות, וואָגלען־אום, און שלעפּן זיך נאָך איר —
נאָך אונדזער הייליקער און טראַגישער עפּאָכע!

אַ, אויסגעפּרואוועטער דור! צי האָבן מיר פאַרזען? געבלאַנדזשעט אויפן יועג?
אין פּיין, אין קאַמף, געוועזן זיינען מיר בטחונדיק, געדולדיקע;
געטרוימט, נאָר אונדזער טרוים האָט זיך אין שוים צעשלאָגן האַרטביים ברעג,
מיר זיינען בעלי־שמחות, קען זיין מיר זיינען גאָר די שולדיקע.

אַ טאָג פון יונגשאַפט, אַ שעה פון אויפבּרוך, האָט אויפגעפלאַטערט אונדזער כאַן!
נייער וואו איז זי אַוועק, פאַרשוואונדן יענע לייטערדיקע קדושה?
קען זיין, אין ריס פון טאַטעס גאָט מיר האָבן צופיל שוין געשטעלט אין לאַן,
ווי יורשים ניט געטראָגן, נאָר אייליק זיך צעטיילט מיט דער ירושה.

ווער האָט געצונדן גרויסן פּלאַם? פון אויסלייזונג דאָס ליכט?
פּאַרטיליקט איז געוואָרן אונדזער גאַנצע עדה!
דער פלאַם האָט אויפגעברענט מיט טייפל־זשאַר, ווער האָט זיך דאָס געריכט? —
און איז פאַר אונדזער פאָלק געוואָרן אַן עקידה.

מיר האָבן וואונדן אָפגעדעקט, אַראָפגעריסן מאַסקע־קלייד, —
קען זיין, מיר האָבן אויך פרוכתן צעשטערט און הייליקייט פאַרשוועכט;
און אויפן מלך־שליאַך אַוועק איז ניט אַ מענטש אין פרייער פרייד,
נאָר ס׳איז איועק אַ מענטש, וואָס איז נאָך אַלץ אַ קנעכט.

האו איז דער וועג געוועזן גלייך? און וואו געוועזן איז קרום?
אָ, ליידנדיקער דור! אָ, דור פון הייליקער מרידה!
אַ טרייסט — איין־איינציקע, אַז אויך דער דור אַמאָליקער, געבענטשט און פרום,
געהאַט האָט זיין אַראָפּפאַל־שעה — אַ שעה פון טראַגישער ירידה.

נאָר טרייסטן טאָר מען ניט, ווען קברים זיינען אונדזער איינציקער פאַרמעג,
אָ, סאַרוועס, טראָגט ניט מער די יום־טובדיקע כלים!
געהאַפט, פון שטויב זיך אויפגעהויבן, — וואָס העלפט עס, אַז אויף אונדזער וועג
ניט בעלי־שמחות זיינען מיר, מיר זיינען גאָר אבלים.

מיר, טרוימער, אונדזער דור — מיר טרינקען כוס פון איובס סם;
נאָר אים, דעם טרוים אַליין, לאָזט פריי, און זאָל ער שוועבן איבער תהומען, —
און ווי אַ טויב וואָס זוכט אַ נעסט, זאָל טרוים זיך זוכן נייעם שטאַם.
און אין דעם עתיד הייליקן אויפסניי גאָטס נאָמען!!

הנה מה טוב

פון אפרים אויערבאך

ווי אזוי טאנצט מען דיביימער אנטקעגן?
מיט געזאנג אין די אקסלען און רײנעם געמיט.
מיטן ווינט אין די האר און געבעט אויף רעגן,
אז די ערד זאל נישט טריקענען, גאט באהיט.

ווי אזוי בינדט מען צונויף די רינגען
פון באזונדע־ע הערצער אין איין קייט
אז די הענט אויף ברודער׳ס אקסלען זינגען
און די פיס טופען אויס מטגטשלעבע רייד.

אז א ציבעלע און א פאמידארע
נאכן טאג פון ארבעט איז צום גומען זיס,
גייט אוועק אין דער וועלט אריין די הארא
מיט געזאנג פון בארוועסע יידישע פיס

ווי אזוי פארברענט מען די אויפדערנאכטן
אז דאס אש ווערט צעגליט מיט גילדענעם פונק?
מיט די פיס, וואס טאנצן אויס אונדזער טראכטן,
מיט געזאנג, וואס גייט פונם הארץ צו דער צונג.

טאנצט א לויב צו גאט, צו דער אייגענער זכיה
אין דער ערד צו פארפלאנצן די יוגנט, דעם ייד,
אז דערנאך זאלן יידישע ביימער בליען,
ווי דער חלום אייערער אויף שטיינער בליט.

ווי אזוי פאלט די האנט אויף א ברודער׳ס אקסל ?
מיט א צוטרוי און ליבשאפט, וואס קניפט און בינדט,
מיט אמונה, אז ער, ווי דו, וועט פארוואקסן
מיט צעזונגענער ערד, מיט רעגן און ווינט.

אין דער טיפער נאכט גייט אריין די הארא,
גייט אוועק איבער בערג, צו וועקן דאס לאנד,
און מיט איר גייען אויגן, ווי שטערן קלארע,
צו דערגרייכן די חרוב׳ע יידישע וואנט.

פון דער וואנט גייט ארויס אנטקעגן א בת־קול
צו באהעפטן זיך מיטן הייליקן טאנץ,
ס׳ווארפט די וואנט ארונטער איר חרוב׳ע מאכקע
און א שטיין צו א שטיין ווערט זי יינג און גאנץ.

ס׳ווארפט דאס לאנד ארונטער פון זיך די קארע,
ווי אן אנגעוואקסענע, פרעמדע הויט,
און מיט אייך אינאיינעם טאנצט עס די הארא,
מיט געזאנג צום מענטשן, וואס גראבט און בויט.

ליד וועגן א הערינג

פון א. סוצקעווער

בײַ דער אָפענער גרוב האָט צעװײנט זיך אַ קינד:
— מאַמע, עסען, עסען!
האָט די מאַמע אַ רגע פאַרגעסען.
אָדער עס האָט זי פאַרגעסען
דער,
װאָס האַקט אונטער די קני פון מעת-לעת'ן —
און געשװינד געעפענט דעם קלומעק און ס'קינד
געגעבען אַ הערינג צום עסען.

װי זילבער-געגאָר
האָבען קינדערשע צײן
דעם הערינג פאַרכאַפּט מיט הנאה.
נאָר שטיל, װי אַ נאַכטיגאַל װאָלט זיך צעזונגען
העט, איבער װאַסערען בלאָע, —
האָט אַ פײערדיג שנירעל געזאַנג
מיטאַמאָל
געטאָן פונ'ם קאָפּ אַזאַ שפּרינגעל
און מיטגעשלעפּט אױך אין געבראָכענעם קרײז
צו דער גרוב
דעם נאַקעטען אינגעל.

און אַזױ איז געבליבען פאַרמירמעלט אין גרױל
דאָס בילד, װאָס אַנטרינט ניט פון זינען:
אַ קינד מיט אַ בלוטיגען הערינג אין מױל
אין אײנעם אַ זמער'ס באַגינען.
איך זוך פונ'ם הערינג דעם זאַלץ
און קען אַלץ
אױף די ליפּען זײן טעם ניט געפינען.

װאַרשע, אױגוסט 1946

ערב פרייהייט

דוד וואלפע (א קאפיטל פון „פרייהייטס־לאנד")

אין אפריל האט אויפגעהערט דאס שטארבן
ווי אלע וואלטן זיך דא איינגערעדט;
און אויב פארבליבן איז נאך ערגעץ־ווו א שטארבן...
האט־ער צוגעוואויגט — ניט ווערן באלד א מת.
ס'האט געוואויגט דער לאגער און געפיבערט,
אינ'ם גארטל אייזערנעם נאך אלץ פארקראמפט.
נאר א ראזע האט די זריחה שוין געצייכנט
ביי די ראנדן פון דער פרייהייטס־לאנד...
נביאות'דיק — צעטראגן האבן זיך די גוטע בשורות,
נחמו, נחמו עמי'דיק — צעשטראלט א בלענדיק פרייד...
ניט מער געמיינערט וועלן זיין אונדזערע שורות!
ניט פארטיליקן וועט מער דער ווילדסטער טויט!
מיר — נאר רעשטלעך... דאך איז עמיצער געשטארבן —
צעוואלגערט אויסגענאגטן גוף אין לעצטן גאנג...
— מער ניט שטארבן יידן! מער קיין איינציק קרבן.
ווייל אט... אט באלד... ניט לאנג!...
אזא איינער — ווי א כוהן גדול, האט ארומגעבלאנקעט
מיט נחמות — אזעלכע ווארעמע אויף זיין צונג —
ווי ער וואלט דאס הייליקפייער אומגעטראגן און פארשאנקען
און אפגעהיט פון בטחון נאך דעם לעצטן פונק.
האט הימל אויפגעפלאמט, אין בלוט פארטרונקען,
פון שרפות, רייכע און לוסטיקע ביים האריזאנט;
פון די וויטן רויטע פינגער האבן טאנצנדיק געוונקען:
אט גייט דער טאג. ער קומט. ער קומט... שוין־נאנט!...
שוין נאנט... שוין נאנט... האט לופט געשמעקט מיט שברות
פון ראזיקן באגינען. נאך לאנגע שווארצע נאכט.
ווי אויף צוימע, שטעכיקע וואלט קנאכן זיך צעוויקלט
און געגארבן פריילונג און לאגער דא געבראכט...
האבן ווינט עד זיבע — מילד געבלאזן.
שיינערן זילבערנע — געשימערט האבן ווי א טרויב —
דערמאנט אן היימען ווייטע, חרובע, פארלאזן
הינטער יארן וואגלען, הינטער יארן פיין, —
כאטש צייטנווייז איז נאך פוכיק ווייסער שניי געפאלן,
כאטש דרויסן האט נאך די קעלט אויסגעצערטע לייב,
האט שוין געגעבן די בענקשאפט צום טאג, וואס'ט באלד אויפפאלן,
ווי ס'לעבנט אין איין אמקיים א מאן צו ווייב...
א טריבער הימל איז נאך שווער ווי בליי געהאנגען,
און שטום די ערד אין גרוי בלאק און קאלט, —

ווי כּאַפּטעס בינען – אַעראָפּלאַנען, אין געשומערייִ פּאַרגאַנגען
און געצייכנט מיט אַ כּתב של אש: דער טאָג קומט באַלדי –
צעפּויקט זיך האַרץ – אַ לוסטיקע קאַפּעלע
ווען סירענעס, ווי שאַקאַלן האָבן אומעטיק געקלאָגט;
עסקאַדרילעס דורך די וואָלקנס – זילבער־פֿויגל, העלע,
האָבן אַנגעזאָגט: ער גייט, ס׳קומט דער טאָג!
אַ יעטוועדער פּראָפּעלער האָט געטראָגן פֿרייהייט,
ווי אַ חנינה־שריפֿט, וואָס אַ לויפֿער ברענגט מיט זיין גאַלאָפּ,
צעפּאַקט פֿרייד און שלום אין דער נאָענטער־ווייט
און פּעטליע בלייבט אַן אויסגעהוילטער עגול, אַן אַ קאָפּ...
פֿון יעדן אויפֿרייס האָט דאָס בלוט מיט רויש געכוואַליעט,
ווי אַ ים צעוויגט אין חדווה, ביים געבורט פֿון טאָג:
„פֿיר פירער, פֿאָלק אונד רייך" האָבן זיך געסמאַליעט
פּחדנים לעצטע, אונטער אייגן חורבה אין אַן אייגן שטאָט;
ווי פּגירה׳ס אין אַ שוואַרצער שטייג, אַרומגעקלאַמערט
האָבן רעמלעך שוואַרצע זייער ימח־שמם:
און ווי אויף אַנגעשפּאַנטע סטרונעס האָט סירענע־יאָמער,
אַ פֿרייַעכס אויפֿגעשפּילט אויף עלעקטריזירטן צוים...
ערבֿ־יום־טובֿ׳דיק האָבן הערצער זיך צעפֿלאַטערט,
ווי פֿענער העלע אויף אַ בלוי־צעזונטן טאָג;
אויף ליפּן – תּפֿילות האָבן בלחש׳דיק געציטערט,
ווי אויף פֿרוכטבאַר באָדן – גאָלדיק־גרייטער זאַט.
און אַ הימל – אַנגעצויגן ווי אַ זיידן־בלוי פּרוכת,
און בערג – ווי עטרות זילבערנע צעבלאַנקט,
און ייִדן – וואָס נאָך זשיפּן מיט די לעצטע כּוחות
פֿון בטחון דורות׳דיקן – און פֿאַרעמרן יאָך און פֿרעמדע לאַנד.
און ערד – אַ פֿריש־צעגרינטע ווי אַ רייצנד יונגע כּלה,
און פֿייגעלעך – וואָס צווּיטשערן אַן אייביק זוניק ליד;
ווי מיט אַ בונט אַ פֿעסטן אויף גאַרבן צייטיקע און פֿולע,
האָט זיך אַנגעגורט מיט האָפֿנונג אַן עבֿדים־ייִד...
און אַ טאָג – צעהילכט מיט טויבע דונערן און קנאַלן,
ווי מכּות פֿונ׳ם הימל אויף די שונאים׳ס קעפּ:
סירענע־קלאַנג – אַ נאָענטער האַרן־שאַלן,
ווי ס׳וואָלט די לופֿט צעוויגט אַ פֿרייהייטס־גלאָק!
האָט אויפֿגעטויכט אַ פּסח נאַכט – אַ מעשה׳לע פֿון קינדער־יאָרן,
פֿון אַ ווייטע, ניט־פֿאַראַנען, כּשופֿ׳דיקע וועלט:
אַ ווינטעלע פֿון פֿרייהייט – אויף דאָס ניי געבוירן,
אַ ווינטעלע פֿון פֿרייהייט – ביי אַן עבֿדים שוועל – –

פינצטערע נאַכט. בלויז דער ווינד און די שטערן.
פינצטערע נאַכט. איבער סטעפּעס און ימען
אַט שלאָגט שוין די שעה
און דורך ריזיקע פלאַמען
דונערט אַ קול, ווי פון מעכטיקע שטראָמען.
עס ציטערט די ערד און עס הילכן די תהומען.
„דער ריכטער פון אומשולדיק בלוט ער געדענקט זיי.
ער האָט ניט פאַרגעסן דעם ווייַ פון געדריקטע.
ער משפּט די פעלקער אויף סטעפּעס פול טויטע:
צעשמעטערט קעפּ אויף אַ שלאַכטפעלד אַ ברייטן".
דער דאָרשטיקער אָבער נאָך משפּט און רעכט,
וואָס וואָגלט אין מדבר אַ קנעכט ביי די קנעכט
און האָט ניט פאַרלאָרן אַ רגע זיין גלויבן,
„וועט טרינקען פון טייך און דעם קאָפּ זיינס דערהייבן".

דוד וואלפע

שארית־הפליטה

(פון ציקל „אויף דיין ערד, דייטשלאנד...“)

קריכט אראפ יצחק
פון דער וועלטישער עקדה,
אויפס לייב אן אויסגעברענטער צייכן:
שארית־הפליטה —

קלאפט ער אויף א ביידל
אין א דייטשיש שטעטל;
שווער איז אים אין ביידל,
עס שלאפט זיך ניט אין בעטל,

ס'מאטערן מחשבות
פינצטערע, פארדרייטע:
ווי דעם באראנס הערנער
איך — שארית־הפליטה —

ווער האט מיך פארפלאנטערט?
ווער וויל מיך דא האבן?
צי וועלטישע עקדה
ווארט נאך אויף איר קרבן?

דורך טאג אים שטעכן בליקן
שנאהדיק, פול האס;
שווער איז אים אין ביידל,
שווערער נאך אין גאס!

ווו זאל ער זיך אהינטון?
די פעלדער ווייס־פארשנייטע...
ליג און פויל און ווארט
ביסט — שארית־הפליטה!

ווו זאל ער זיך אהינטון?
די פעלדער שווארץ־פארזייטע...
ליג און פויל און ווארט
ביסט — שארית־הפליטה!

ווו זאל ער זיך אהינטון?
די פעלדער גאלדיק־גרייטע...
ליג און פויל און ווארט
ביסט — שארית־הפליטה!

ווו זאל ער זיך אהינטון?
די פעלדער נאכן שניט...
ליג און פויל און ווארט —
שארית־הפליטה־ייד!

ליגט יצחק פוילט און ווארט —
די הילף א ווייט, א ווייטע!
ווער וועט דען רעטן אים?
אים — שארית־הפליטה!

אין שלאפלאז־לאנגע נעכט
יאמערט ער און שילט:
מיין ביידל, ווער פארברענט
צוזאמען מיט דער וועלט!

ברענט זי ניט דאס ביידל,
ברענט אויך ניט דאס שטעטל ——
אויף יצחקס לייב דער צייכן
ברענט — שארית־הפליטה...

ראובן מאטיס

נשמהלעך

(סאנעט)

פארפרי אויף די פעלדער פארנעם איך א מאנען א שטילען פון טויעלעך
שטייבעלעך אש בעהויכטע פון זוניקן פורפור און בלוי.
אויף זוים פוי בלעטעלעך פרישע רוען ווי פערעלעך טוי;
אשעלעך קודש־קדשים פון יידישע קינדערלעך עופעלעך...

קינדער פון בלומעלעך שניי, יונגינקע שפּאצעלעך ביימעלעך,
פון גאט געפורעמטע כרובימלעך, און שכינה אין כשרע אייגעלעך,
אין שלאף, פון ווארעמער בעטעלע, אין מיטן א חלום א זיסן,
האבן די ווילדע טעווטאנען פון מאמישער ברוסט אפגעריסן.

אין פייער פארברענט און פאראשט — עולות פון קעלבער און לעמער...
האט הימלען געוויין ניט צעריסן, קיין הארץ ניט צעבראכן דער יאמער.

— — — — — — — — — —

בלאנדזשעז, נשמהלעך־אשעלעך, וואגלען אין שארן און שוועבן,
זוכן און מאנען א פדיון פאר יונגן פארשניטענעם לעבן...
און ווייען אריין אין באגינען דעם אומרו ווי גרויע טומאנען
און שפּיגלען דעם אומקום דורך פייער און צינדן דעם מזרח אין פלאמען...

ראובן-מאטים

פרילינג

(1941־1944)

אין באנינען שפייט מיט פלאמען
א שווארצער האן און קרייט:
„יידן, יונג און אלט צוזאמען,
שטארבן זייט בערייט!“

קומט א שיינענדיקער מארגן — — —
בלוטיק איז זיין טראט;
אינעם מדבר ברענט א דארן,
פארבארגן האט זיך גאט...

אויף די שלאבן ליגט געשאכטן
זוניקער פארלאנג...
געווען א לעבן און צעבראכן;
טוט עס וועמען באנג?!

הינקט דאס היינט — א גרויע מייזל
צוימט אונדז אפ דעם וועג;
אינעם לויער. בייזער מזל
שארפט .שוין שווערע העק...

ערשטע פרילינגס־שוואלבן קרייזן
הינטער שטאכל דראט
ברענען מענטשן אין די הייזער;
פארבארגן האט זיך גאט...

לאכט דער פרילינג אויסגעלאסן.
א לץ. אין בלומען־הוט...
ליגן מתים אין די גאסן,
גיסט זיך יידיש־בלוט

באגלייט דער פרילינג מיט הייסן פיבער...
ווייס מען ווו מע גייט.
קרעמאטאריום. מאסן־גריבער.
דורשט און הונגער־טויט...

זינגט אויף וועג א גריל פאריסן
א טויטן־גרעבער ליד.
מאכט א ברכה על המיתה.
שטארבן גייט א ייד...

ליגט א זונענשטראל אויף וועגן
צעצויגן ווי א ווארעם...
שפרייט דער פרילינג אויס געוועבן
אויף די פרישע קברים.

ראובן מאטים

דערמאנונג

(סאנעט. פון ציקל „פארשאלטענע טעג")

דערמאנונג, ווי פיילשארף מייי הארץ האט פארוואונדעט
ווי ראבן ווי גרויע זיך ציען די טעג;
א מחנה פון שאטנס געליימטע אויף וועג,
מיט פיס מיט פארוואונדעטע האבן געוואנדערט...

ס'האט קייטן צעריסן אין דייטשלאנד די חיה,
געפארבט אירע טריט מיט בלוט אין דעם לאנד.
פון ניעמאן ביז דונאי. איין גרויסע לויה...
שטייגט מארד ווי א פייער, רויב ווי א בראנד.

אין שטעט אין אויף וועגן דער טויט האט געלויערט,
פון ווילנע ביז קאוונע, פון ווארשע אדעס,
איין גרויסער בית־עולם, מיליאניקער מת.

געוויין און געבעט האט אין די הויכן געשטיגן;
געשיינט האט די זון, ס'האט דער הימל געשוויגן.
נאר ערגעץ האט א קראע געטרויערט...

י. גאָלדקאָרן

לאָדזשער געטא

(פראגמענט)

איך קני פארכטיק פאר די אשיקע פליינען,
וואָס זידן, ווי נבוזראדנס בלוטיקע טייכן.
די אונטערערדישע הבל־קולות — איערע געוויינען,
שטורמען די געטער אין די הייכן.

פארשוויגן דעם בבל־הענקערס בלוט־צעשויסטע ימען
און לייבער פון הרוגי־מלכות — מיט אייזן־קאמען צעקעמטע —
אייביק וועלן בעלמנאם שטורמיקע מזבח־פלאמען
באשפייען די זון א בלאסע, פארשעמטע.

איך קני פארכטיק פאר אשיקע מזכחות,
ווו ס׳האָבן געפלאקערט איערע לייבער — די קרבן־עולהס.
ווו איז ער, וועמענס נאָז־לעכער קיצלען געפרעגלטע ריחות,
וועמענס אויערן לעבצן גאז־פאַרכליניעטע קולות?

ס׳לעכטערט מיין שוידער מיט האָריקע בייטשן
פון עסנדיקן איש און רויך, גרימיק און בלינד,
איך פאָכע מיט בלאנקן — יסורים־פארקרומטע קנייטשן
מיט פארוואָרפענע הענטלעך פונם קינד.

ס׳שוועבט מיין שאָטן ביי די ראנדן פון דער נאכט —
א פראגע־צייכן, טריפנדיק רויט;
דעם אויבערשאַרפירער, וואָס האָט א וועלט אַרויסגעלאכט,
קרייציקן מיינע בליקן אויף א שטעכלדיקן פלויט.

איך הויער שבעהדיק אויפן דעמער־טורעם פון די צייטן —
א קראָ אן אבלדיקע קראקנדיק א פלוך,
ס׳כי־כעט ביינערדיק צווישן דורות — קברים־בייטן,
אין תכריכים־בלייכקייט מיין וואנזין רוח.

איך לויער אויף די יאָרהונדערטערס טומאה־שפיצן —
א געוויטער־וואָלקן אָנגעלאָדן מיט צעשטערן,
ס׳ברעכט מיין אינגעווייד מיט פייערדיקע בליצן,
אויף די שוואמיקע ווענט פונם ווערן.

אב הרחמים

דוד איינהאָרן

„דער פאָטער פון רחמים,
וואָס רוט אין די הימלען,
דערמאָנען זאָל ער
מיט זיין גרויסן רחמנות
די פרומע און גרעכטע,
די הייליקע קהילות,
וואָס האָבן דעם נפש
מוסר געווען
אויף קידוש השם".

הייליקע ווערטער, געבאָדן אין טרערן,
ניט זאָל זיי קיין דייטשער אויער דערהערן;
ניט זאָל זיי קיין ייד אין זיין אימה פאַרנעמען,
ביי וועמען זיי קאָנען דאָס האַרץ ניט פאַרקלעמען;
און זאָל ניט קיין ייד, וואָס פאַרטיידיקט די רוצחים,
אַ טרייסט אין די הייליקע ווערטער געפינען;
נאָר פעך זאָל אים רינען, נאָר סם זאָל אים רינען
פון עקדישן, שלאַנגען און גיפטיקע שפּינען,
דערפאַר, וואָס ער האָט ניט דעם אמת דעם טיפן
פון אונדזערן צוויי־טויזנט־יאָריקן שפּאַנען
אין זיין פאַראַכטונג צו זיך ניט פאַרשטאַנען,
און תמיד פאַרמינערט, ווי אונדזערע שונאים,
דאָס הייליקע ליכט, וואָס באַשטראַלט אונדזער פּנים.

אָ האַרץ, דו מיין האַרץ,
זיי פון שטאָל, זיי פון אייזן;
קאָן אָט דער וועלט
דיין פאַראַכטונג באַווייזן.
באַהאַלט דיינע טרערן
אין הייליקן לאָגל,
מיין טראָט זאָל זיין רואיק,
און ווירדיק מיין וואָגל.
געהויבן מיין קאָפּ
און דאָס אויג צו די שטערן,
אָט די גרויזאַמע וועלט
ניט צו זען, ניט צו הערן.
דעם בליק איבער איר,
ווי זי וואָלט ניט עקזיסטירן
מיט אירע פּאַלאַצן,
פאַרשלאָסענע טירן;
מיט הערצער אָן רחמים,
מיט הערצער אָן ליבע,
מיט ווילדע אינסטינקטן,
פאַרטונקלטע, טריבע
פון בלוט און פון ערד,
און פון מאַכט, און פון מאָרדן
אין רוישיקן טומל
פון חיהשע האָרדן.

אָ האַרץ, דו, מיין האַרץ,
װענד זיך אָפּ פון דעם דרויסן,
און נידער אַראָפּ אין די אייגענע טיפן.

געדענקסטו די שול אינעם שווייגן דעם גרויסן
אין אונטן שטילע ביים שיין פון נר תמיד?
דאָס ליכט פונעם טורעם וואָס האָט זיי געוואונקען
צו מיינע פאַרבלאָנדזשעטע איינזאַמע שיפן?
דאָרט קאָנסטו זיך שטעלן אַליין פאַרן עמוד,
פאַרהילט אינעם טלית ווי אונטער אַ פליגל,
אַראָפּרייסן פאַר זיך דעם הייליקן זיגל,
וואָס ליגט אויפן טויער פון אונדזערע טרערן,
אַז קיינער זאָל מערקן און קיינער זאָל הערן,
„בלויז יענע געליבטע און יענע געטרייע,
וואָס האָבן אין לעבן און טויט ניט געשיידט זיך
פון לייבן נאָך שטאַרקער, ווי אָדלערן פרייע,
געגאַנגען אין פלאַם פאַרן אייגענעם גלויבן.“

אָ האַרץ, דו מיין האַרץ,
יאָ, עס גייט שוין אַריבער . . .
שוין צופיל די קברים,
צו אָפן די גריבער.
דער שטראָם פון רחמנות
גייט איבער די ברעגן,
רייסט דורך אַלע דאַמבן,
ברעכט דורך אַלע צאַמען
און שטראָמט, ווי אַן אויל
אויפן פלאַם פון נקמה.
ניין, ניט קיין בעטן,
ניין, ניט קיין פרעגן —
אַ געשריי צו דעם ריכטער
פון אַלע פיר ווענט.
ניין, ניט קיין וויינען,
און אויך ניט קיין קלאָגן —
עס איז אַ דערמאָנונג:
„צו וואָס זאָלן זאָגן
די גויים מיט חוזק,
געלעכטער און שפּאָט,
וואו איז אייער שופט,
וואו איז אייער גאָט?“

בנימין בן זרח — איך שווייג...

פֿון בוך „העברעאישע פּאָעזיע"
(אַנטאָלאָגיע)

איך שווייג און האַלט זיך איין, דאָס האַרץ — ווי אָפּגעשטאָרבן
בעת איך זע, ווי מיינע שׂונאים מערן מיינע פּלאָגן;
כ׳האָב אויף מיין מויל געלייגט אַ שלאָס, ס׳זאָל שטומען, שווייגן —
נאָר ס׳האַרץ, דאָס האַרץ אין מיר טוט ביטער קלאָגן:

די האַנט פֿון דעם באַדריקער האָט זיך שווער געלייגט אויף מיר,
ס׳רייסט מיך גליך, פֿאַר גליד און פּליקט דער שלעגער:
כ׳ווער ווי אַ פּגר אַ צעטראַטענער ארומגעשליידערט —
און נאַכט אין נאַכט ווערט ניט פֿון טרערן מיין געלעגער:

האָסט מיך געמאַכט ווי זאַמד, וואָס יעדער איינער טרעט אים,
מיין גוף — צעקיילט־צעביילט און אויסגעפּליקט די באַקן:
איך קוק אויף רעכטס, אויף לינקס, און קיינער קומט צוהילף נישט —
ס׳וואַקלען זיך די קני און ס׳ברענט מיין נאַרי:

איך טראַכט און טראַכט און ס׳ווערט מיין האַרץ מיט בלוט פֿאַרלאָפֿן:
זיי זיינען איינגעפּלאַנצט און ס׳נעמט זיי קיין געוויטער
און איך ווער אומגעגאָסן פֿון איין כּלי אין דער צווייטער —
איך האָב געהאָפֿט אויף פּדיון און צום סוף — איז ביטער:

איך זינק און טרינק זיך אין יעם זומפּ, צעביסן און צעריסן,
פֿאַרלאָזן אויף מיין היים, צעשפּאָלטן און צענומען:
דער לייב און בער, זיי האָבן מיך אין פֿינסטערניש געטראָפֿן —
אין פֿייער און אין וואַסער זיינען מיר געקומען:

צו גרויס די שאַנד און דער פֿאַרברעכן אין זיך צו דערשטיקן,
צו גרויס דער ווייטיק און דער פֿייערדיקער צאָרן:
מיין נחלה איז פֿאַרברענט, פֿאַרטריקנט און פֿאַרח׳רובט —
די שטעט אָן איינוווינער, די ערד איז וויסט געוואָרן:

ייִדיש י. י. שוואַרץ

בענשן זאָל גאָט

פון י. י. העלער

מאָנט ניט מיין ליד,
ווען די האַרץ פילט זיך מיד.
הערט! מען פייניגט שוין ווידער,
מיין ברודער — איד!

און ניט מער זיין שונא —
נאָר פאַזירנדע פריינד,
האָגלען מיט קוילן,
פאַרפאָלגן אים היינט...

גערינגעלט, גערינגעלט
אין אַ זערנע שטאַנגען,
ווי אַ חיה, אַ ווילדע,
פון אַ יעגער געפאַנגען.

די יונגע, די אַלטע,
און קינד ערשט געבוירן,
און שיפן פאַרפאַקט,
און ווייטער געפאָרן.

לעגיאָנען אַראַבער,
אין ירושליש געבראַכט,
צו פייניגן יידן,
דורך טאָג און דורך נאַכט.

און פלאַמען זיין הים
צעשטערט ווערט זיין לאַנד —
היטלער איז ניטאָ מער —
איז דאָ נאָר — ענגלאַנד.

אַ ענגלאַנד, אַ ענגלאַנד —
מיט דיינע רייכע טראַדיציעס,
ווי קומען צו דיר נאָר, —
היטלער'ס אַמביציעס! —

די זון וואָס קיינמאָל פאַרגייט ניט,
אויף דיין גרויסער לאַנד,
מוז רויטלען דיין פנים —
און פלאַמען פון שאַנד.

אפשר אַ תפילה
צום אַלמעכטיקן האַר
וועט ברענגען אַ רעטונג,
אין דער שעה פון געפאַר?...

מאָנט ניט מיין ליד —
די האַרץ פילט זיך מיד.
מען פייניגט שוין ווידער,
מיין ברודער איד.

איך קען מער ניט זינגען,
ניט שרייבן קיין לידער,
ווען מען רודפ'ט און טיליגט,
מיינע אָרעמע ברידער —

איך קען אויך ניט וויינען,
איך האָב מער ניט קיין טרער —
איד! — בענשן זאָל גאָט —
דיין האַנט מיט געווער!...

אברהם זאַק

דער איינציקער קבר

טאַטע, מאַמע, ביזט דער איינציקער אין דער משפּחה,
וואָס כ׳ווייס דיין אָרט, דיין אייביק בערגעלע, דיין שטיין ...
ווי אַלע מיינע קדושים? ווי זשע זייער מאַסן־קבר;
ווי זייער אַש צעוואָרפן? ווי זייער געביין ...

ווי האָט אויף זיי פאַרמאָסטן זיך די האַק פון ברוינעם תּליון?
ווי האָט צעפּערטלט זייער לייב רוצחס שווערד?
ווי האָבן זיי געזען צום לעצטן מאָל דעם בלויען הימל?
ווי האָט פאַרשלינגען זיי די גלייכגילטיקע ערד ...

כ׳וויל גיין אַהין צו יענע קופּעס אַש דאָרט אין מײַדאַנעק,
אַ הויפן אַש כ׳וועל נעמען: — מאַמע, דאָס ביזטו!
דאָס ביזטו, פרוי! דאָס ביזטו, איינציק קינד! דאָס ביזטו שוועסטער! — —
און ברענגען וועל איך אָט דאָס אַש צו קבר־רו ...

— —

טאַטע, מאַמע, ס׳איז באַשערט געווען דיר שטאַרבן פריער,
נאָך איידער אָנגעקומען איז תּלינים־צייט ...
דיין קבר איז דער איינציקער, וואָס איז מיר איצט געבליבן,
ביים גרינעם ברעג, ווי ניעמאַן טראָגט די טרערן־ווייט — — —

דרום־אוראל 1944.

אַברהם לעוו

אומעטום וועט ייִדיש לעבן
אויפגיין און גערייען!

מײַן ליד, מײַן ליד,
נישט ווערן זאָלסטו מיד
צו אויפרופן און וועקן
צו מונטערן און היילן
א יעדער ייִד
א ווו ער זאָל נישט זיין, אין וועלכע עקן
פון דער וועלט, אין וועלכע טיילן

מײַן ליד, מײַן ליד,
נישט ווערן זאָלסטו מיד;
זיך נישט דערשרעקן —
פאר די וואָס פאלן אָן אויף דיינע קלאָרע רייד.
פאר די וואָס זען אומקום טויט
אין יעדער לאַנד.
פאר די וואָס דראָען מיט אַ שווארצע האַנט.
אַ נייער מבול גייט!...

מײַן ליד, מײַן ליד,
וואָס רייסט זיך פון דער טיף פון מײַן געמיט, —
דו שיק ארויס דיין גרוס
צו אלע ייִדן
אין יעדער לאַנד
געבענטשט זאָל זייער טריט דער מידער
זיין א ווו ער איז,
א ווו ער שפאַנט,
א ווו ער שלאָגט נאַר וואָרצלען, אין דער טיף
און וויל פונדאָסניי אויפהויבן זיך ווידער
דו בענטש מײַן ליד, דו בענטש די מידע טריט
פון אויפגעוועקטע ברידער
וואָס טוען זיך באַנייען,
ווייל אומעטום וועט ייִדיש לעבן אויפגיין און גערייען
און מיט זיי דו ליד.

גבעת השלשה, ערשטער מאי פון 1947

ס. טאובע

אויף קבר־אבות

אַמאָל... ווען דער טאָג האָט פאַרענדיקט זיך באָדן
און די ווייסל האָט קילער געלעקט שוין דאָס זאַמד,
פלעגט ארויס פונם פאַרק א ווייך־זיידענער שאָטן
און שטילקייט צעהענגען מיט ציטריקער האַנט.

האָט די ערד זיך געפוילט אין פאַרנאַכטיק דרימל
צו הערן א ווייטן וואָקזאַלענעם פייף
און ראָזעווע שעפסן אויף לאָנקע פון הימל
געלעקט האָבן ס'פייער פון זוניקן רייף.

פאַרטייעטע האָזן אין דופטיקע גראָזן,
אויף שפיצן פון וואָנצעס ליגט שרעק פאַר א שאָרך,
דין־זילבערנער שפינוועבס, צעשוועבט און צעבלאָזן,
בלייבט הענגען אויף דעמבעס באַדעקטע מיט מאָך.

מיט קעצישע טריט, ווי אויף לאַפּעס פון סאַמעט
פאַרגנבעט זיך אָוונט פון יענעם ברעג טייך
און מישנדיק ס'בלאָע און גראָע צוזאַמען
צעשיינט ער זיך, פלוצים לבנהדיק־בלייך.

היינט... שעכט דער לבנהס געבוירענער חליף
אומשולדיקע וואָלקנס אין בלייערנעם ליכט
און ס'גלאָצט פון געשענדעטן הימלישן טלית
מיט אויגן פאַרגלייזטע מיין מאַמעס געזיכט.

חארשע, דעצעמבער 1945.

פ. דרורי.

אונטער-גליענדן אש...

זיי האָבן די וועלט פאַרפלעקט און פאַרוווּנדעט
און ס׳גוססט מיין יום-טוב אין וואָכיקן בלוט
פאַרשטעלט האָבן ווענט מיינע זוניקע רוימען
דער חלום פאַרצוימט איז מיט שטעכיקן דראָט.

די נאַכט איז נישט שוואַרץ מער — אַ שטילקייט אַ בלאַסע
אין די שטומע פאַרנאַכטן שפיגלען גרויע זיך טעג
מענטשן בלאָנדזשען אָן פליגל, אָן לידער
ווי בלעטלעך פאַרגעלטע אויף בלאָטיקן וועג.

איז מיין אומעט דער יאוש אָדער גאָר זייער טאַנץ.?
דער געלעכטער איז ווייטיק; אָן טרערן-געוויין
די שכינה אַוועק, דער חטא האָט קיין גלאַנץ נישט
צו אַלט — די כוהנים, דער טעמפל — צו קליין.

אין דער טיפקייט פון האַרץ ראַנגלען זיך שטורעמס
אַמאָל אויך אַ תפלה אונטער גליענדן אַש
כ׳וויל אַרויס און צוציגנדן פאַרשלאָפענע טורעמס
מיט מיין שטילינקער תפלה לעשן דעם רעש.

און אויב אונזער פאָן איז קנייטשיק געוואָרן
און דער הימן איז געבליבן שרייענדיק-פוסט
וועל איך וואַשן די פלעקן מיט היילנדע טרערן
און זאַמלען די שטראַלן פון הייפעלעך מיסט.

ווייל וואָס איז מיין לעבן, אָן ליכט און אָן קלאַנגען
אָן אַ מאָרגן אַ פרישן, וואָס הויבט זיך ערשט אָן
כ׳וויל גלויבן און ליידן! צו הימלען דערלאַנגען
און שטאַרבן מיט די אויגן צו אַ פלאַטערנדער פאָן.

משה שולשטיין

זיינען דאָס מיינע, הענט?...

איך באַקוק מיינע הענט און איך טראַכט,
און איך טו זיך אַ פרעג און אַ וואונדר:
זיינען דאָס, זיינען דאָס מיינע הענט?
זיינען דאָס יענע צוויי פון רמ״ח,
וואָס געטאָקט האָט זיי גאָט און געפורעמט
נאָך צו אדם הראשון דעם שטאַנ?
זיינען דאָס, זיינען דאָס מיינע הענט
אויך ווי יענע, וואָס האָבן געקאָנט
זיך שפּילן מיט קינדער־יסורים
און זויגלינגען וואַרפן אין פלאַם,
און וואַרפן צו שפּיז און צו ווענט,
און וואַרפן אין גרוב פאַר די אויגן
פון טאָג, פון דער זון און פון פויגל, —
זיינען דאָס, זיינען דאָס מיינע הענט?

כ׳ווער די זון, ווי דעם אל־העכסטן גלאָק,
און איך פרעג ביי דער שיין פונם טאָג,
און איך פרעג ביים געוויקס אינם פעלד,
און ביי אַלץ און ביי אַלץ טו איך פרעגן:
זיינען דאָס מיינע הענט, ווו איך זוך
פון גזילה און בלוט דעם גערוך,
צי זיי זיינען באַהאַרט און באַפּעלט
און מיט גיפט פון פאַרציקונג באַנעגלט? —
קאָנען דאָס מיינע הענט טאַקע זיין
פון דער זעלביקער הויט און פון ביין,
וואָס זיי שליידערן קינדער צום פלאַם,
צו דער האַק, צו דער שפּיז און צום סם!

זיינען דאָס, זיינען דאָס מיינע הענט
אויך ווי יענע — פון אדם הראשון,
אויך פון זעלביקן ביין און פון הויט,
די, וואָס קאָנען באַרירן קלאַוויש'ן
און שניידן בנעימות דאָס ברויט
און נעמען דעם לעפל צום צונג
און אָנטאָן דעם חתונה־רינג?

זיינען דאָס, זיינען דאָס מיינע הענט —
שיק איך זיי צו דעם גרוב פון געוויין,
וואַרף זיי דאָרטן פאַרשעמטע אריין
אין דעם אָפענעם גרוב פון יסורים
און פון הענט, און פון הענט, און פון הענט,
וואָס געטאָקט האָט זיי גאָט און געפורעמט,
וואָס געטאָקט האָט זיי גאָט און געשענדט.

און פון דאָרטן זאָל גיין זייער פרעגן,
ווי אַ טענה געשטרעקט און געוועגדט:
זיינען דאָס, זיינען דאָס מיינע הענט?

על־חטא

פון יודל פעקער

על חטא—מיין נישטיגקייט וואָס האָט דעם טויט־פחד ניט אויסגעהאַלטען.
איך האָב מיין לייב אַוועקגעגנב'עט פון די גריבער.
איך האָב זיך פאַר'ן שאַרף פון חלף אין אַ לאָך באַהאַלטען,
ביז דער טויט איז איבער מיר אַריבער.

פאַרלאָז איך שפּעט מיין נע־ונד געלעגער,
שייער זיך אַדורך דורך דראָט־פאַרצאַמונגען און פּלויטען,
ווי אַ חיה אַ גע'רודפ'טע פון אירע יעגער
גנב'ע איך זיך דורך די חורבות צו די טויטע.

אויסגעצויגען און פאַרבראָכען אין אַ דלד'יגער שורה
ליגט דער ריזיג־גרויסער ברידער־קבר.
אַ גאַנצע קהילה קדושה איז געקומען דאָ צו קבורה,—
איך בלויז שלעפּ זיך אויבען ווי אַן אָפּגעשניטענער אבר.

ליגט די עדה אין פאַרבלוטיגטען געקלעם,
אין געפלעכט פון אָפּגעריסענע גלידער.
דער רב אב"ד מיט בעלי־בתים אויף קידוש השם,
טאַטעס, מאַמעס,־ זויג־קינדער, שוועסטער, ברידער.

קוקט אויף מיר דעם רב'ס אָפּגעריסענער שאַרבען
שטרענג און ברוגז'דיג:—דו, פּורש מן הצבור!
אַ איד—צי ווייסטו ניט?—אַ איד דאַרף קאָנען שטאַרבען.
ביזט אַנטלאָפען—וועל איך דיך נאָכלויפען דורך אַלע גריבער.

—רבי,—שטעלט זיך איין פאַר מיר אַ איד אַ פאַרבלוטיגטער, אַ הויכער,—
אַ אינגעל נאָך, אַ שוואַכער; דעם נסיון ניט בייגעשטאַנען.
—רבי,—בעט ער זיך,—זייט אים מוחל,
בשוגג האָט ער עס מסתמא ניט פאַרשטאַנען.

און ווייטער רעדט דער איד צום ברוגז'ן אב"ד:
—אַ רגע נאָר האָט ער זיך אויסבאַהאַלטען פאַר'ן מעסער;
זיין לעבען לאַנג וועט ער זיך פּייניגען אין נע־ונד,
זיין עונש איז פיל גרויזאַמער און גרעסער.

אַ מיר—מיר האָבען מיטגענומען אַלץ וואָס מיר האָבען,
איז די איינציגע נחמה אונזערע אין שטראָף:
מיט אונז צוזאַמען ליגט משיח דאָ באַגראָבען—
די האָפענונג אויף גערעכטיגקייט—דער חלום פון די שאָף.

מיר האָבען דורות־לאַנג געבלוטיגט און געדולדיג
דעם אויסגע׳חלומ׳טען „וגר זאב עם כבש” אָפּגעוואַרט,
און ניט די פרעמדע וועלט אין אונזער אומגליק איז איצט שולדיג,
נאָר מיר, ווי קינדער גרויסע, האָבען זיך אַליין גענאַרט.

וואָס טויג דער שעפּס, וואָס האָט געשוואָרען פייערלעך אויף בעלי־חיים,
פון נעגעל און פון ציין זיך אָפּגעזאָגט גרויסמוטיג?—
פאַרשווינדען וועלען שוין דער סטאָדע׳ס עלענטע שיריים,
און ער, דער וואַלד, וועט אַלץ נאָך רוישען גיריג, בלוטיג.

און ווען דער שונא האָט די היימען אונזערע געצונדען,
אין פייער־רינג מיט ווייב און קינד צום גרוב פאַרטריבען,—
האָט אונז שוין גאָרנישט מער צום לעבען צוגעבונדען,
פאַר אונזערטוועגען איז שוין גאָרנישט דאָ פאַרבליבען.

ווי־זשע וועלען זיי, די אַנטרונענע, די גוט־דערקוילעטע יחידים,
די צייך און געגלאָזטע וועגעטאַריער,
אַרומטאַנצען אויף די בלוט־באַטרונקענע ירידים,
פּאַיאַצען לעסטיגע, הייליגע נביאים, פּראָלעטאַריער?

מטורף־דאַרניגע, פאַרוואונדעטע פּראָפעטען,
געשענדעטע אין שוימיג־שיכור׳ן געלעכטער,
בעטלער־געסט ביי פרעמדע טישען אומגעבעטען—
דער גורל פון אַ פאָלק, פון זיינע לעצטע זין און טעכטער.

אַ פאָלק וואָס האָט זיין עלטער אין גרוב מיט שאַנד אַראָפּגענידערט,
ווערעמדיג אַריבערלעבען אַלץ—ערגערס האָבען גאָר ניט צוגעטראַכט די שונאים.

געבויגען אונטער דעם יסורים׳דיגען האָגעל און צעגלידערט—
אַן איינגעבראָכענער געפאַלען בין איך אויפ׳ן פּנים.

א. יאַכימאָוויטש

איז לאַנד פון גריס גאָט

איז אין דער שטאָט פון מאָנאַכן
געקומען אַ שוואַרצער סאַנקילאָט,
האָט מען אים מיט פאַראַד — וואַכן
באַגריסט, פרום געענטפערט: גריס גאָט!
האָט ער מיט רייד געמון אַ וואַרף:
— דער ייד מאַכט אונדז צו שאַנד און שפּאָט!
האָבן זיך אויגן צעבליצט שאַרף,
שנאהדיק, געמורמלט — „העלף גאָט!"
האָט ער „זיי" פאַרזאַמלט אין היל
איבערגעבן זיין רויבער סוד,
האָבן אַלע געיובלט „היל"
פאַרשטומט געוואָרן דער גריס־גאָט...
האָט ער געקנעלט מיט די „הייל־איסטן",
אַז יעדער קריגט זיין חלק זיין טייל,
אויב ער וועט העלפן יידן פאַרוויסטן —
האָבן „זיי" געשריגן — „זיג"! „הייל"!
איז בעגאַן אַ טאַנץ אַ נייער,
אַ מין ווילדער שדים־קאַראַהאָד,
פון האַיוקענריי טומל שרייער:
— ס'איז דער פירער באַפרייער! גאָט!
איז דער צלם־קרייץ פאַרשוווּנדן,
האָט מען האַקן־קרייץ צעהאָנגען.
גייט סטאַרע בלינד נאָכן „בלינדן"
ס'האָט זיין „צויבער" זיי געפאַנגען...
אַז באַרג אַראָפּ ר'איז געפאַלן
און אינעם טאָל זיי מיטגעצויגן,
האָבן די גיריקע שאַקאַלן
פון פחד פאַרמאַכט די אויגן...
נישט צו פילן דעם טיפן תהום
און ווי אָפּגעצוין ס'האָט זיך ס'גענאָד...
דערזען האָט יעדער אַ וואַלד בוים
ווי ער הויבט זיך אויף עשאַפאָט...
געוואָרפן האַקן־קרייץ אויף שוט
און צוריק באַניט „קריסטלעך געבאָט" —
צו פאַרווישן פאַרגאָסן בלוט,
פרעפלט מען ווייטער פרום — גריס גאָט...

שלמה פראנק

געטא

(פראַגמענט)

פארוויסט ליגט די שטאט
א נאקעטע ביז צו די לענדן,
ווי אין א גרוב א ליימיקער
אן איבערגעקערטער וואגן.
ווו זעט מען א מענטשן
וואס זאל קומען עפעס מאנען,
ווו זעט מען א מענטשן
וואס זאל קומען עפעס זאגן.

פארזונקן ליגט די שטאט
איינגעהילט
אין ווי און אין ווינד,
נישט קיין קרעכץ
פון עפעס א באשעפעניש
נישט קיין קרעכץ פון א קינד.
אָ, עפן דיין אלט ספר
און רוף דעם אלמעכטיקן.

איך באגער מיט א תפילה
צו דיר אלמעכטיקער
און הויב מיינע אויסגעדארטע הענט,
זאל די וועלט די גרויסע
פארנעמען מיין געבעט,
זאל די וועלט
נישט מער זיין
צו מיר פרעמד.